אדריכלות נוף

ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

אנשים ונופים

70 03/19

חדש ובלעדי
באקרשטיין

UMBRIANO®

משפחת אבני ואריחי **'אומבריאנו'**

חברת אקרשטיין משיקה בימים אלה את משפחת אומבריאנו (UMBRIANO).

סדרת אריחי ואבני ריצוף בטכנולוגיית גימור חדשנית המעניקה מראה של אבן טבעית דמוי אבני גרניט, בזלת וכדומה. גימור אומבריאנו הינו פטנט ייחודי זוכה פרסים מבית Metten stein Design. משפחת אומבריאנו מיועדת להשתלב בפרויקטים יוקרתיים במרחב הציבורי האורבני, בטיילות, כיכרות, שבילים, מדרחובים ועוד.

R11

עמידות בהחלקה R11

ספיגות נמוכה

קלות ניקוי ותחזוקה

KG

חוזק לחיצה וכפיפות גבוהה

מראה יחודי וחדשני

גרניט אפור פחם

גרניט אפור לבן

גרניט אדמה

גרניט בז'

סדרת אומבריאנו מיוצרת ב:
סדרת טוסקנה 7 ס"מ,
הסדרה הלינארית ואבן הרובע.

אקרשטיין
מסורת של חדשנות

www.ackerstein.co.il | 1-700-500-959

מקום | **"יש הצלחנו!" החצר הנשית, חיפה** **צילום** | **רובי**

זהו צילום שנעשה כחלק מהפעילות של PHOTO IS:RAEL, שהינה חברה לתועלת הציבור ושלא למטרות רווח, הפועלת לעשייה חברתית ויצירת דיאלוג בין האמנות לקהילות השונות. חברי PHOTO IS:RAEL פועלים על בסיס האמונה שלכל אדם בחברה יש את הזכות להציג את עצמו, לשקף את עולמו לסביבה ולומר את דברו באופן ישיר ובלתי אמצעי. המשתתפים, בדרך כלל מאוכלוסיות חלשות בשולי החברה (מכורים נקיים, נכים, נשים בסיכון, נוער בסיכון, נוער מקבוצות מיעוט, קשישים, נוער על הספקטרום האוטיסטי וכו') מצלמים בעצמם ובכך יוצרים מסר ישיר של היחיד והקהילה.
בלב שכונת הדר בחיפה פועלת החצר הנשית הפתוחה לנערות בגילאי 13-25 שחיות בסביבה: יהודיות, ערביות, עולות חדשות בעיקר מחבר העמים, ותיקות, צבריות, לסביות, טרסג'נדריות וסטרייטיות, אמהות יחידניות הנמצאות במצבים מורכבים וסיכון. נערות המתקשות להשתלב בלימודים, לפרנס את עצמן ולפתח עצמאות, שמתקשות בתפקוד יום יומי, בקבלת טיפול רפואי, או שבאות מבתים קשים.
החצר משמשת כעוגן מרכזי בחייהן, ללא תנאים. מהווה בית חם, תומך ויציב בחייהן.
הצילום של רובי נוצר בעקבות המאבק על סגירת החצר הנשית בשל בעיות תקציב. הנשים בחצר, התארגנו לבטא את תחושותיהן תוך שימוש בשפת הצילום שלמדו. הן - ביימו וצילמו את רגשותיהן, השמיעו את קולן ויצאו לתקשורת. מעמדה פסיבית הן הפכו לאקטיביות, העצימו את עצמן ביכולות לבטא את קולן - וקולן נשמע. החצר לא נסגרה.

כתבות

מאמר מערכת -אנשים ונופים
אדר' נוף ליטל פרידלר, עמ' 5

נקודות מבט, חקר ואמפתיה בתכנון נופי
ד"ר דניאל מטקלף, עמ' 7

ערכי טבע ואיכות הסביבה במרחב החרדי
אדר' נוף אבי אשריאל, עמ' 13

50 שנה לתכנון גן לאומי סובב חומות ירושלים
אדר' נוף מעין ליפשיץ בשיחה עם אריה דביר, עמ' 19

התרבות והמרחב השבטיים
אדר' נוף חנה יפה, עמ' 23

בשבחם של נופי היומיום, גן קק"ל - נצרת עילית
אדר' נוף יעל בר-מאור, אדר' נוף תם בלוך, עמ' 29

מדורים

בשדה המחקר

גן הקבר - יצירתו של גן פולחן פרוטסטנטי
ד"ר אדר' נוף מיכל ביטון | עורך: גלעד רונן, עמ' 33

בפקולטה

לקראת אורבניזם נופי מרחב קישון
אדר' נוף מתניה ז"ק, אדר' רבקה שטרנברג, עמ' 40

Space Claim
לוטם בלנק, אור אריאב, עדי גינסברג, עמ' 42

חרדים לעתיד
אוהד אבניאל, עמ' 44

מהנעשה באיגוד

סיכום פעילות האיגוד לשנת 2018, עמ' 47

גן כיס

צורנמל טורנר אדריכלות נוף, עמ' 50

אדריכלות נוף
ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף (איא"נ)
מסונף לפדרציה בין-לאומית של אדריכלי נוף

בשער: גן קק"ל, נצרת עלית
צילומים: שי אפשטיין ו'יעל בר מאור - סטודיו לאדריכלות נוף'

יושב ראש האיגוד: איז'ר בלנק
igudnof@gmail.com

אתר איגוד אדריכלי הנוף:
www.land-arch.org.il

עורכת: ליטל פרידלר
ad.nof.magazine@gmail.com

מערכת מייעצת: טלי אלון מוזס, טלי מרק, שחר צור, טלי וקסלר, טלי דינור

עריכה לשונית: עופר אדר

עריכה גראפית: סטודיו ליאת אפל

הפקה והוצאה לאור: נובל גרין בע"מ
טל: 03-5467485, נייד: 052-2451092
nurit-l@zahav.net.il

המודעות הן על אחריות המפרסמים בלבד.
המאמרים בעיתון זה הם על אחריות כותביהם בלבד ומביעים את דעתם ולא את השקפת המערכת. המערכת אינה אחראית להם.

סדרת ענבל

לפזר • לחבר • לתחום

ולפמן תעשיות גאה להשיק
סדרת ענבל

סדרת ספסלי בטון בעיצוב מזמין.
לחבר, לתחום, לפזר, להגדיר או פשוט לדמיין...

עיצוב: רוני צרפתי כהן

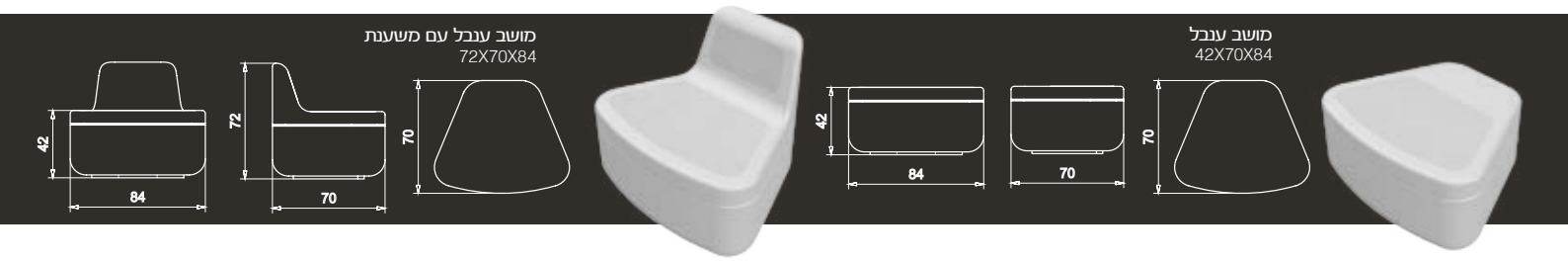

ולפמן
תעשיות בע"מ

WWW.WOLFMAN-IND.CO.IL
לפרטים: 04-6611439

כרמי הזית בלב הגליל, רמה - נוף המשקף אורח חיים יצרני חקלאי לאורך מאות שנים.
אחד מנופי התרבות המופיעים ב'מפת נופי תרבות בישראל', מתוך מסמך "נופי תרבות בישראל" שהוכן ע"י רט"ג, קרן ברכה והועד הישראלי לאונסק"ו. "נוף תרבות" מייצג את "היצירה המשולבת של אדם וטבע" - כך נקבע באמנה להגנת המורשת העולמית של אונסקו (1972). הספר "נופי תרבות בישראל" מהווה מסמך ראשוני בתחום. החלק הראשון בספר מבהיר ומסביר את המושג "נופי תרבות" וכן מונחים חופפים ומשיקים נוספים. הוא סוקר את הגישות השונות לנושא בקרב חוקרים ומתכננים מתחומי דעת שונים בעולם, את שנעשה בתחום במחקר ובתכנון בישראל ומוסקות גם מסקנות בדבר מה שנדרש בעתיד. חלקו השני והעיקרי "מתרגם" את ידיעת הארץ משפת המחקר וההדרכה לשפת התכנון, מסמן את גבולותיהם של כמה מזירות ה"סיפורים" שהתרחשו בארץ. בכך מקווים המחברים להעשיר את התפיסה ואת דרך החשיבה של ציבור המתכננים ומקבלי ההחלטות, הקובעים כיצד תיראה הארץ בדורות הבאים.
(מקור: /נופי-תרבות-בישראל/https://www.parks.org.il/new). צילום: רוני גבע (Ronigevaphoto@gmail.com)

אנשים ונופים

מערכת היחסים של האדם עם הטבע תמיד הייתה מורכבת, האדם שאף לייצר לעצמו מרחב מחייה נוח ומוגן וזאת לצד ולמרות כוחות הטבע. גם כיום אנו שואפים לתכנן סביבות המותאמות עבור בני האדם. עם התפתחות הדתות והתרבויות, נוצרו זרמים שונים, אשר באים לידי ביטוי גם בימנו. הארץ שלנו משופעת במגוון של זרמי דתות, אוכלוסיות וקהילות ייחודיות כל אחת לפי השקפת עולמה. איך שלובים זה בזה הנופים שנוצרו עם השנים יחד עם התרבויות השונות? האם תרבות הושפעה מנופים מסוימים? או יצרה נופים אחרים? שאלות אלו יושבות בבסיסו של תחום חקר ה'גאוגרפיה תרבותית'. עד תחילת המאה ה-20 הגישה המרכזית בתחום זה גרסה כי אנשים, קהילות וחברות אנושיות מושפעות מסביבתן הטבעית. כיום מאמינים כי חברות ותרבויות הם לא רק התוצרים של סביבתם הטבעית, אלא באותה העת הם מעצבים את הסביבה הטבעית עצמה. הקשר ההדדי בין תרבות ובין הסביבה הטבעית יוצרת את הנופים התרבותיים. עקרון בסיסי זה של הגאוגרפיה התרבותית התפתח במהלך העשורים האחרונים בעזרת תאוריות וגישות חברתיות ומחקריות שהגיעו מתחומי חקר דיסציפלינות מדעיות כמו אנתרופולוגיה, סוציולוגיה, תאוריות ספרותיות, פמיניזם ועוד.[1]

כיום, בבואנו לתכנן שטחים פתוחים ומרחבים ציבוריים, החשיבה על מיהם האנשים/המשתמשים, ומה תהיה חווית המשתמש בסביבה המתוכננת ראוי שתהיה בראש סדר העדיפויות. וניתן להבחין במגמה של התאמת סביבת המחייה עבור כל ציבור משתמשים תוך מחקר וראיית הצרכים הנובעים מהשקפת עולם, גיל, יכולות והרגלי קהל היעד.

בגיליון זה אוסף מאמרים החושפים מכיוונים שונים את נושא מחקר המשתמשים, יחסן של תרבויות שונות אל הנוף הסובב, ומגמות בתכנון עבור אוכלוסיות שונות: ד"ר דניאל מטקלף כותב על 'נקודות מבט, חקר ואמפטיה בתכנון נופי' בהסתכלות על תכנון השטחים הפתוחים בכפר הנוער ימין אורד, במאמר על 'ערכי טבע ואיכות הסביבה במרחב החרדי' מספר אדר' נוף אבי אשריאל על תכנון נופי בדגש על צרכי האוכלוסייה החרדית, אדר' נוף מעין ליפשיץ משוחחת עם אריה דביר על נופי תרבות ועל תכנון גן לאומי חומות ירושלים, אדר' נוף חנה יפה סוקרת במאמרה את ספרה החדש 'התרבות והמרחב השבטיים' תוך התבוננות במאבקי קהילה מול הממסד על ערכי נוף טבע וסביבה, במאמר על בית קק"ל בנצרת עלית מספרת אדר' נוף יעל בר מאור על תכנון לבני נוער, חיבור המרחב לשכונה תוך הגדלת מגוון המשתמשים. מדור בשדה המחקר מארח את ד"ר אדר' נוף מיכל ביטון במחקרה על נוף תרבות משמעותי לדת הנוצרית - גן הקבר, מדור בפקולטה מציג את סטודיו Landbasics ותחום העיסוק השנתי - לקראת אורבניזם נופי מרחב הקישון, וכן שני פרויקטים זוכים בתחרות ישראל 2048 - אתגרי הסביבה הבנויה מטעם המועצה הישראלית לבניה ירוקה: Space Claim - לוטם בלנק, אור אריאב ועדי גינסברג, ו"חרדים לעתיד" - אדר' נוף אוהד אבניאל. מדור מהנעשה באיגוד מציג הפעם את סיכום פעילות האיגוד לשנת 2018 ובמדור 'גן כיס' נציץ למשרד צורנמל-טורנר.

קריאה מהנה,
ליטל פרידלר

[1] מתוך: הערך 'גאוגרפיה תרבותית', ויקיפדיה

שחם אריכא מציגה:
מושבי זוהר
מושבי בטון מודולרים לעיצוב ספסלים
בהרכבה עצמית, עם אפשרות לתאורת לד
שחם אריכא

נופי הכפר והמבנה האייקוני של בית הכנסת

נקודות מבט, חקר ואמפתיה בתכנון נופי

ד"ר דניאל מטקלף

"המונוגרף הקצר הזה אינו מתיימר להצביע בכיוון של מדע חדש. אפשר שצריך לכנותו טיול אל עולמות לא מוכרים, עולמות זרים לנו אך ידועים ליצורים אחרים, רבי פנים ומגוונים כמו הבריות עצמן. הזמן הנכון לצאת להרפתקה כזו הוא יום שמשי. המקום, שדה זרוע פרחי בר, רוחש בפעילות של חרקים ופרפרים. כאן נוכל להציץ אל עולמם של שוכני השדה הקטנים. כדי לעשות כן, עלינו לנפח בועת סבון דמיונית מסביב לכל יצור חי המייצגת את עולמו האישי, מלאה בתחושת שרק הוא מכיר. כאשר אנו בעצמנו צועדים אל תוך אחת מהבועות האלה, השדה המוכר משנה את צורתו לנגד עינינו."

מתוך שוטטות דרך עולמותיהם של חיות ובני אדם מאת יאקוב פון אוקסקול[1]

פיסקה זו פותחת מונוגרף קצר ומקסים מאת פון אוקסקול מ-1934 בו הוא מזמין אותנו להביט על השדה מנקודת מבטם של דייריו בעלי החיים. נקודת מבט המשתנה בהתאם לבועה החושית (umwelt) הייחודית לכל חיה, אותה בועה בה נתון כל יצור חי המכוננת את עולמו, דרכה מתגלה השדה באופן שונה עבור כל מתבונן. עבור פון אוקסקול זהו תרגיל באתולוגיה שנועד לשפוך אור על התנהגותם של בעלי החיים. עבורנו, המוצאים עצמנו לא אחת מקבלים החלטות שישפיעו על עתיד השדה, זוהי תזכורת שנקודת המבט שלנו, מקצועית ככל שתהיה, היא רק אחת מיני רבות.

השדה הוא שדה התכנון, מרחב הפעולה שלנו. לפעמים הוא יער, לפעמים שכונת מגורים, לפעמים הוא שצ"פ או חצר פנימית ובפעם אחרת הוא כפר נוער בכרמל מוקף חורש ים תיכוני. בבואנו לתכנן את השדה, הנשכיל לצעוד מחוץ לבועה שלנו ואל תוך בועות אחרות?

לראות את מרחבי הכפר כפי שהם מגלים את עצמם עבור זוג אוהבים המחפש פינה שקטה לשבת, או עבור הנמייה הנתקלת בגדר המוסדית במהלך חיפושיה אחר מזון. לראות את נקודת מבטו של המדריך הרוצה לאפשר אך גם להוביל ולהגן על חניכיו. לראות את החורש מעיניהם של הנקר, הקיפוד, הפעוט, המחנכת, השממית והשועל.

מהפכת החשיבה העיצובית של העשורים האחרונים הביאה איתה כלים רבים לביצוע אתנוגרפיה עיצובית ומחקר משתמשים ומעל הכל, שמה במרכז התהליך העיצובי את החוויה האנושית האישית והמשתנה. כלים אלה, המגיעים בעיקר מעיצוב מוצר ועיצוב חווית שירות (Service Design), מוצאים את דרכם אל תחומים רבים ויש להם מקום חשוב גם באדריכלות הנוף[2]. הם כוללים למשל טכניקות לביצוע ראיונות, תרגילים של עיצוב משתף ותרגילים אוטו-אתנוגרפיים, בהם המשתמשים מתעדים את עצמם ואחד את השני. באופן טבעי רוב הכלים נועדו לשפוך אור על נקודות המבט השונות בקרב בני האדם אך מי שירצה יוכל למצוא גם כלים עיצוביים עבור סובייקטים לא אנושיים[3].

---

[1] VON UEXKÜLL, Jakob. 1992. 'A stroll through the worlds of animals and men: A picture book of invisible worlds'. Semiotica, 89(4), 319-391.

[2] אחד המקורות הטובים ביותר לכלים מסוג זה הוא האתר של חברת IDEO: http://www.designkit.org/methods

[3] עבודת הדוקטורט שלי עסקה בחלקה בנושא זה: הגדרה של תהליכי עיצוב עבור סובייקטים לא אנושיים וכלים לחקר בעלי חיים בקונטקסט של עיצוב. זה כבר נושא לכתבה אחרת אך מתעניינים בנושא יוכלו לקרוא עוד כאן: http://danimetcalfe.com/index.php/md/

הדמיה של השביל הדיאלוגי - הפסלים מייצגים אופנים שונים להסתכלות על המציאות

על אף עושרו של מצאי הכלים, במקרים מסוימים אפשר ורצוי לבצע בהם אדפטציות ואף להמציא כלים חדשים, תפורים לפי מידה עבור השדה הנתון וקהילת ההתייחסות שלו. זה טבעו של תהליך החקר - שהוא מגוון ומשתנה כמו הבריות אותן הוא חוקר. צורת מחשבה זו באה לידי ביטוי בפרויקטים שונים במשרדנו. אדגים אותה דרך סיפורו של פרויקט אחד מיוחד והתהליך החקר שהותאם עבורו.

כפר הנוער ימין אורד

כפר הנוער ימין אורד שוכן על הר הכרמל, לא רחוק מעין הוד וניר עציון. הכפר הוא ביתם של כ-430 בני ובנות נוער המגיעים מרקעים ומארצות מוצא שונות, בנוסף לכ-60 אנשי צוות ובני משפחותיהם. שיטת החינוך הייחודית של המקום, הנקראת בפשטות "דרך כפר", מהווה מודל עבור כפרי נוער רבים בארץ ובעולם המגיעים למקום ללמוד על השיטה. ב-2010 נפגע הכפר בשריפה הגדולה שהיתה בכרמל, רבים מעצי החורש הוותיקים שאפיינו את המקום נשרפו כמו גם רבים ממבני המגורים.

כחלק מתהליך השיקום נתבקשנו להכין תוכנית אב עבור השטחים הפתוחים בכפר. רצינו להצליח לכלול בתוכנית נקודות מבט שונות ומגוונות ככל האפשר של דיירי המקום. לצורך כך נפגשנו עם קבוצות שונות: תלמידים, מדריכים, נציגי הקהילה, בנות שירות וחברי ההנהלה. במפגשים ביקשנו מהנוכחים לבצע עבורנו מספר משימות פשוטות:

1. לסמן על מפה את מסלול ההליכה של יום טיפוסי שלהם.
2. לסמן על מפה חמישה מקומות אהובים וחמישה מקומות אהובים פחות.
3. לצאת אל מרחבי הכפר, לצלם מקומות מעניינים עבורם ולשלוח לנו אותם עם הסבר קצר.

התרגילים הפשוטים לכאורה חשפו רבדים של מידע שבאופן אחר היו עלולים להישאר חבויים. למשל, קומפילציה של מסלולי ההליכה השונים הציגה באופן ברור את היררכיית השבילים בכפר ואת מקומות ההתכנסות. מקומות אהובים ושנואים באופן קולקטיבי נחשפו ומעניין אף יותר נחשפו המקומות השנויים במחלוקת, מקומות שהם אהובים ושנואים במידה שווה. תרגיל הצילום ובמיוחד ההסברים לתמונות הוסיפו מידע איכותני שהשלים את המידע הכמותי של שני התרגילים האחרים: מה הופך מקום לאהוב או שנוא? מדוע בוחרים התלמידים מסלול הליכה מסוים בשעות מסוימות של היום? אילו מקומות משרים תחושה של בית, של ביטחון? אילו מקומות מאפשרים מפגש?

בשלב השני של הפגישות ביקשנו מהמשתתפים להניח על גבי המפה את הבקשות שלהם ממרחבי הכפר. התרגיל היה פתוח באופן מכוון ולא כלל מגבלות של תקציב או היתכנות עבור הבקשות. כל משתתף רשם בתורו בקשה על גבי פתקית דביקה ומיקם אותה על המפה תוך מתן הסבר לבקשה ולמיקום הנבחר. מטרת התרגיל לא היתה לייצר פרוגרמה תכנונית אלה לחשוף את הצרכים והרצונות העמוקים של הקבוצות השונות בכפר. מסיבה זו, בתרגילים כאלה הרבה פעמים ההסבר מאחורי בקשה מסוימת חשוב יותר מאשר הבקשה עצמה. מנעד הבקשות היה רחב ומגוון וכלל בקשות כגון שבילי ריצה, מקומות ישיבה, עצי פרי, קפיטריה, מתקני כושר, גני משחקים ואפילו מגלשת מים במורד ההר.

ומה לגבי חיות הבר של הכרמל? כיצד נראה הכפר בעיניהם? מה הן מבקשות ממרחביו? לצורך בירור שאלות אלו יצאנו לסיור בשטח עם האקולוגית אביב אבישר, שלקחה על עצמה ברגישות רבה את המשימה לייצג את נקודות המבט של בעלי החיים. בניגוד לסקר אקולוגי המתבצע בנפרד מתהליך התכנון, סיור תכנוני עם אקולוגית מאפשר לחשוב יחד, כחלק מהתהליך היצירתי על נקודות המבט של בעלי החיים. הוא אינו בא להחליף את הסקר אלא לחשוף זוויות נוספות במערכות היחסים בין בעלי החיים השונים ומרכיבים נופיים כגון גדרות, צמחיה, מדשאות, מקורות מים וכו'. מידע זה מאפשר גמישות רבה יותר וטיפול נקודתי יותר באופן שבו התכנון מתייחס גם לצרכיהם של בעלי החיים.

בראי הזמן, לאחר שהוגשה תוכנית האב ונגזרו ממנה תיקי פרויקטים, ניתן לראות השפעה רבה של תהליך החקר על התכנון. מקומות שהיו יכולים

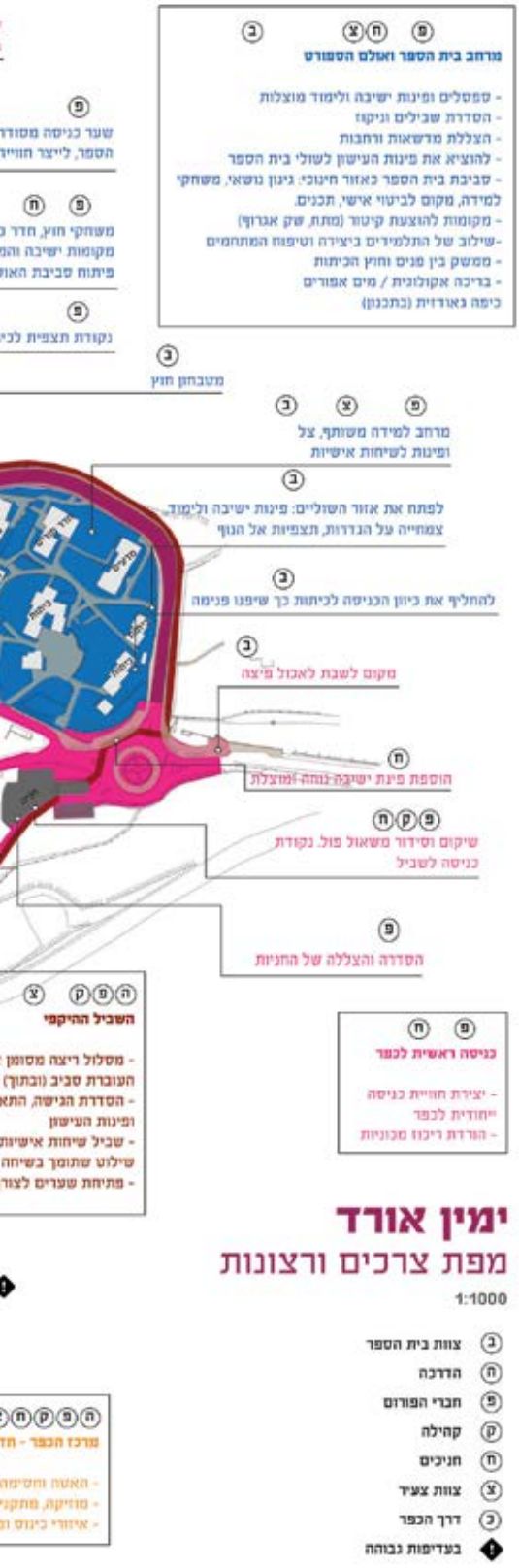

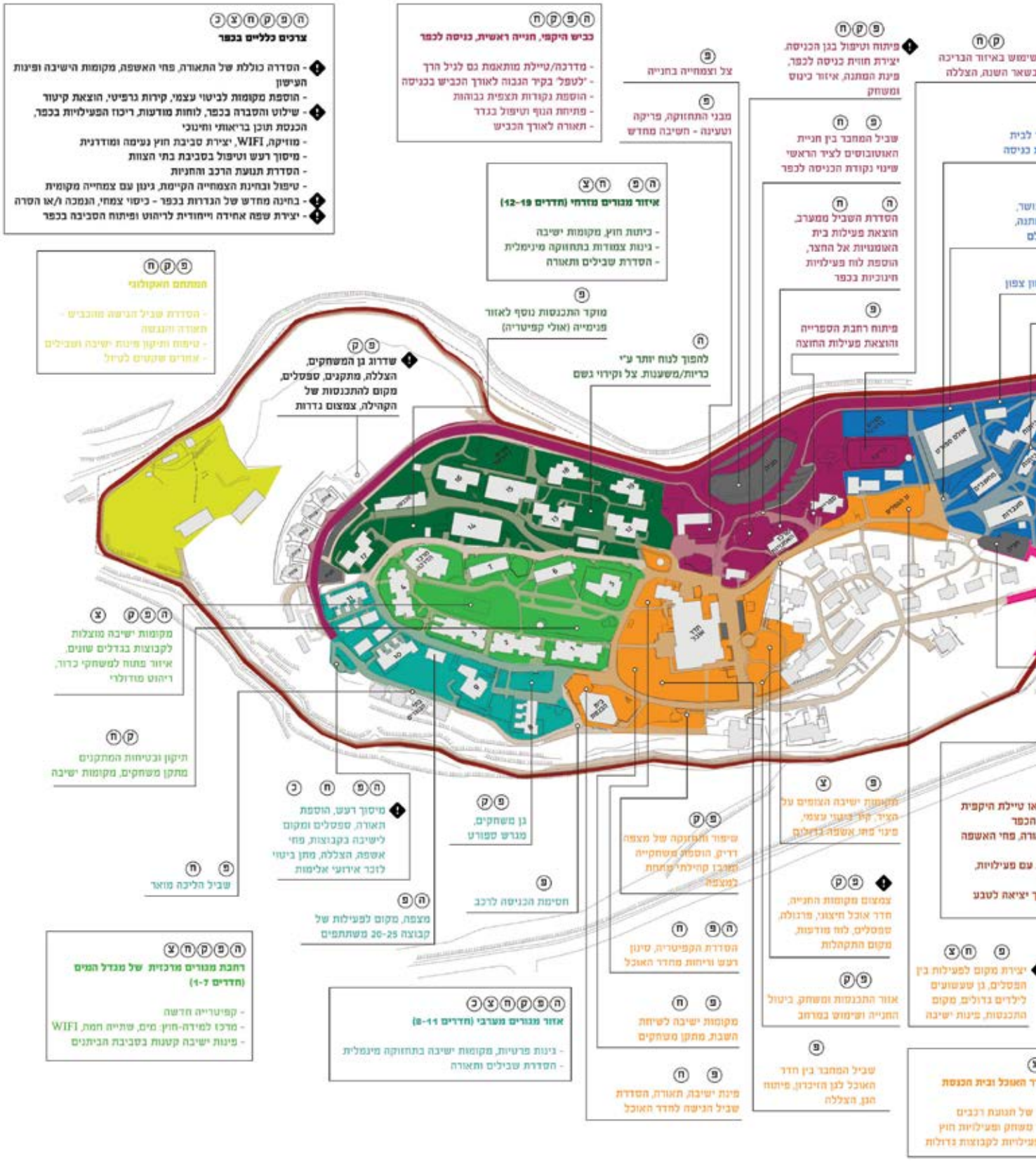

מיפוי צרכים ורצונות של הקבוצות השונות בכפר

הדמיה של הטיילת המרכזית וגן הפסלים - ניסיון להשיב את נוף הכרמל לתוך הכפר

חניית חדר האוכל היום - הפכה בתכנון לכיכר המרכזית

הדמיה של הכיכר המרכזית בחניית חדר האוכל

לעבור ללא הבחנה, הפכו למקומות מחוללים בתכנון בגלל שזוהה בהם קונפליקט בין הייעוד והשימוש שלהם בפועל ובין רצונות התושבים. כך קרה למשל עם אזור החנייה ברחבת חדר האוכל שבסמוך אליו מתכנסים תלמידים לפני ארוחת הצהריים, שהומר לכיכר מרכזית בתכנון; או מגדל המים הסמוך למגורי החניכים שיועד בתכנון לקפיטריה המופעלת על ידי החניכים עצמם. שיטת החינוך הייחודית של הכפר והמטפורות הבונות את השפה שלה הפכו גם הן לאלמנטים מובילים בתכנון. מחשבה רבה הושקעה בתרגומם לפיתוח נופי התומך ומאפשר את תהליך החניכה האישית עליו מושתתת השיטה. למשל, השביל הדיאלוגי שהוא שביל הליכה אינטימי רצוף פינות ישיבה ואלמנטים מתודיים התומכים בשיחה ומנווטים אותה. מעבר לפונקציונליות של כל אזור, הושם דגש גם על אופי המקום והתחושה שהוא משדר, הנעה על מנעד בין תחושה של בית לתחושה של מוסד. זאת על מנת לשדר לחניכים, באופן רך ומרומז, אילו נורמות התנהגותיות מקובלות בכל אזור. בנוסף, כל אזור נבחן גם מנקודת מבטן של חיות בר שונות החיות במרחב הכפר והתכנון מתייחס לצורכיהן הן דרך צמצום הסכנות והמכשולים העומדים בפניהן והן על ידי יצירת סביבות מחייה מתאימות עבורן.

לסיכום, אופייו הייחודי של הפרויקט בימין אורד ושיתוף הפעולה של המזמינים אפשר לנו להתנסות בפיתוח טכניקות חקר שונות ויישומן כחלק מתהליך התכנון הנופי. יותר מאשר תהליך מובנה מראש, זו היתה למידה תוך כדי התקדמות והמסקנות מהדברים שהצליחו בתהליך וגם מאלו שפחות מלוות אותנו ומוצאות ביטוי בפרויקטים נוספים של המשרד בקני מידה ואופי שונים.

הדמיות וצילומים משרד נחלת הכלל.

ד"ר דניאל מטקלף הוא מעצב וחוקר עיצוב המתמקד בעיצוב בנקודות המפגש בין סביבות אנושיות לסביבות טבעיות ומרצה מן החוץ במסלול לעיצוב תעשייתי בטכניון. במסגרת תפקידו במשרד נחלת הכלל מביא דניאל מהידע וההתמחות שלו במחקר משתמשים, עיצוב חוויות שירות (Product Service System Design) ועיצוב רב מיני (Multispecies Design).

מתקני פסגות®

מתקני משחק & הצללות

מתקני פסגות
מזמינים אתכם ליהנות
ממחלקה לשירות
וליווי אדריכלים
מענה מקיף וזמין לתכנון
גני משחקים והצללות

שרית כהן
sarit@m-ps.co.il | 053-6217936

Every day we CREATE a NEW DREAM

בעולם בו המרחב הציבורי הופך למתועש וסואן
וזמננו החופשי הוא יקר וחשוב, נדרש תכנון מושלם
של המרחב הציבורי כולו ככלי המאפשר מנוחה, איזון חיצוני,
יצירת תקשורת בין אישית ומקום לפעילות ופנאי.

אנחנו במתקני פסגות מכירים ומבינים את השטח.
נשמח להגשים יחד את החלומות שלכם.

נתיבי נוי נותנים לך
את החופש ליצור

המרחב הציבורי הוא המקום בו אנשים נפגשים ומבלים זמן יחד, לכן פיתחנו בנתיבי נוי סדרת ריהוט רחוב מעוצבת, המוציאה את עיצוב הפנים לרחוב והופכת אותו למזמין ונעים יותר, עם מגוון ספסלים נוחים ומעוצבים, הצללה ואלמנטים שיעניקו תחושה של בית גם מחוצה לו.

נשמח לעמוד לשירותכם,
מור חמו, אדריכלית נתיבי נוי
morh@ashtrom.co.il ,054-2324183

האודם 8 אזור התעשייה עד הלום ת.ד 847 אשדוד, 7710701, 08-8648868
www.ashtrom.co.il

אשטרום
תעשיות

ערכי טבע ואיכות הסביבה במרחב החרדי

אדר' נוף אבי אשריאל

תכנון נוף ייעודי לציבור החרדי יכול ליצור עבורו מרחב מזמין להיקשרות עם הסביבה ומשאביה, תוך כדי חינוך ילדיו לערכים סביבתיים. כאדריכל נוף בעל עבר חרדי, מצאתי את עצמי בנקודת מפתח לגישור על הפערים בין השפה והערכים הנופיים לאלו החרדיים, ואכן עסקתי בתכנון נוף לציבור החרדי בשנים האחרונות. במאמר שלפניכם אין בכוונתי להקיף את העשייה והכתיבה המקצועית בנושא, אלא להציע תובנות מנסיוני ומהפרספקטיבה הייחודית שלי.

לסוגיית הנוף החרדי ישנן התייחסויות מעטות בלבד בספרות ובשיח הכללי, בעיקר לגבי נפח השימוש בשצ"פים בתוך השכונות, וגלישתו של הציבור החרדי לשטחים הפתוחים של הערים השכנות. נושאים אלו הינם כמותיים ועוסקים בצורך הטכני והפונקציונלי ב"שטח פתוח לנפש", אך היכרות עם השטחים הפתוחים בשכונות החרדיות מעלה שאלות איכותיות: אלו ערכים נוספים יכולים השטחים הפתוחים לתרום למשתמש החרדי, והאם הציבור החרדי פתוח לערכים נופיים וסביבתיים?

החברה החרדית מנהלת מלחמה מתמדת על חינוך ילדיה ועל הערכים החשובים לה. היא רואה איום בחדירתם של ערכים חיצוניים מהחברה הכללית. לכן, מתגלים קשיים בנסיון 'לחנך' אותו לערכים נוספים, שכן כמעט תמיד הזרם המרכזי יבחר להחמיר ולפסול ערך חדש שיש ספק לגביו, במיוחד בסוגיות ציבוריות.

ילד הגדל בחברה החרדית, המתגוררת באזורים עירוניים צפופים, גדל בנפרד מערכי טבע ואיכות הסביבה. החברה העוסקת בהישרדות יומיומית, רואה ערכים אלו כבלתי-משמעותיים, ולפעמים גם כמאיימים על ערכיה ועל תפיסת עולמה. כלומר, ערכי טבע ואיכות הסביבה לא עומדים בראש רשימת הערכים של מערכת החינוך החרדית המסורתית, זאת בנוסף לעובדה שרובו המכריע של הציבור החרדי גדל בשכונות ללא משאבים נופיים כמעט.

נוף ילדותי, בשכונה חרדית אפורה בירושלים, נעדר מקומות מזמינים. עצי הרחוב שניטעו היו ונותרו קטנים בשל בור שתילה קטן מדי, והגינות הציבוריות תוכננו כך שהיו בהן שני אלמנטים עיקריים: דשא ומתקני משחק, ניצול מרבי של השטח לפעילויות חוץ מן הסוג הנפוץ ביותר. גינות אלו לא היו מקום נעים, לא הזמינו שהייה מלבד לגילאי היעד (2-10), ולא היו בהם חיים או טבע עשיר שימשכו את הלב גם ללא תיווך חינוכי.

בכדי לספק לחברה החרדית סביבה ראויה ועשירה לחינוך ילדיה, חשוב להבין את הלך הרוח החרדי. בשונה מהציבור הכללי, ערכי 'איכות החיים' אינם בראש סדר העדיפויות שלה, ואם יש חשש קל לסתירה בינם לבין ערכי 'יראת שמים' הם נדחים על הסף. הפער בין תפיסת העולם של המתכנן לזו של האדם החרדי, דורש להתאזר בסובלנות, בכבוד וברגישות לערכיו של האחר, להימנע באופן מוחלט מ'לחנך' את הלקוח, ולעבוד בתיאום עם אנשי חינוך חרדיים בכתיבת תוכן ויציקת ערכים נוספים.

הציבור החרדי אינו אחיד, ומקיים דיונים פנימיים בין קבוצות ודעות שמרניות לפרוגרסיביות לגבי ההשפעות החיצוניות עליו, ולעיתים דיונים אלו אף מתבטאים באלימות במרחב הציבורי על ידי גורמים קיצוניים. אך גם אם ישנה מחלוקת על דרכי הביטוי, עדיין רובו הגדול של הציבור החרדי הוא שמרני, ומעדיף לחרוג מהנורמות המקובלות רק באופן פרטי ולפי שיקולו האישי.

עם זאת, ניתן להבחין בשינויים בסגנון החיים החרדי. חלקים משמעותיים מהציבור החרדי מגלים פתיחות לערכי 'איכות חיים' שאינם סותרים באופן ישיר את ערכי התורה ושמירת המצוות. לדוגמה: החרדי הממוצע מטייל ומתייר בארץ ובחו"ל, אוכל בחוץ, מבקר במרכזי קניות, ומתלבש/ת לפי צו אופנה המותאם לצניעות החרדית. מתפתחת מודעות לחשיבותה של בריאות גופנית ונפשית, כמו שיעורי תזונה, יוגה ומחול לנערות ונשים וקבוצות הליכה נפרדות לנשים וגברים. גם בנושאים סביבתיים אפשר למצוא יוזמות חרדיות, כמו עמותת 'חרדים-

▲ בעמוד הפותח: ישיבה בירושלים. השקעה חרדית במרחב הציבורי הפתוח. צילום: אבי אשריאל

▼ מרחב פתוח בדגש על הליכה ומעבר. צילום: אבי אשריאל

לסביבה' או 'מטמוני-ארץ' - יוזמה חרדית להיכרות עם אוצרות ארכיאולוגיים.

בערים ובשכונות המיועדות לציבור החרדי מוקמים פארקים רחבי ידיים, בהן ישנה הזדמנות לתכנן את המרחב הציבורי גם כבמה לערכים חינוכיים: לאיכות הסביבה, לידע ומחקר, למשחק ודמיון, להזדהות, שהייה וחיבור. בסביבה ראויה ועם הכוונה נכונה הציבור החרדי ידע להעריך את סביבת המחיה שלו וללמד את ילדיו לשמור ולטפח אותה ולכבד את המשתמשים האחרים בגן. אבל, כפי שציינתי ערכים חינוכיים חדשים הינם נושא רגיש ושנוי במחלוקת בציבור החרדי, ולכן יש להיוועץ עם נציגי הקהילה המקומית על הצורה ההולמת לעשות זאת.

לדוגמה, בעבודתו על תיק-תורם 'טיילת הר-נוף' בשכונה החרדית בירושלים, נפגש המתכנן רם איזנברג עם רבני השכונה על מנת לגבש סדרי עדיפויות לתכנון מרחב ציבורי בשכונה. מסקנותיהם כללו בין השאר דרישה לנצפות גבוהה מטעמי צניעות, ומיעוט 'מקומות לבטלה'. רם הציע לשלב תכנים מהלכות הנוגעות ל'עירוב שכונות' (גבול השכונה לענייני טלטול חפצים ביום שבת), ותכנן פרטים שישולבו לאורך הטיילת. למרבה הצער פרויקט זה לא בוצע.

אדריכל נוף שעובד מול הציבור החרדי יכול להשפיע על איכות החיים שלו ולאפשר לו גישה לערכי בריאות, טבע וסביבה. ישנה מוכנות ואפילו דרישה להתפתחויות בכיוונים אלו, ושימוש בעולם התוכן היהודי-חרדי יכול לעזור בעיצוב הגנים כמקום חינוכי לגיטימי, וליצור תחושת שייכות והערכה למקום.

ב'גן מבוא השמש' ברמת בית שמש (הוצג בכנס אדריכלי הנוף ובגליון הקודם), יישם רם את מסקנותיו לגבי תכנון ייעודי לחרדים. תוכננו שבילים רחבים, מתקנים למכביר, שני מתחמי ספורט - לגברים ולנשים ועוד. סוגיה ערכית משמעותית שעלתה במהלך התכנון, היתה שימורם של ערכי טבע וארכיאולגיה הפזורים בגן, ועלה חשש שהמראה הטבעי-אקסטנסיבי לא יוערך על ידי התושבים ללא תיווך חינוכי ויוזנח או יושחת.

משרד השיכון הקצה תקציב מיוחד ל'מיתוג והתאמה ערכית' של הגן לציבור החרדי, וכאדריכל נוף ממוצא חרדי התאמתי לתפקיד. כחלק מתפקידי, אספתי אנשי מקצוע חרדיים מתחומי חינוך, הלכה, תוכן, מדיה ופעילות חברתית מהעיר בית שמש שילוו את אוצרות התוכן וכתיבת הערכים שישולבו בגן. התוצאה הינה 'גן חרדי' ראשון מסוגו, עשיר בערכים ובתוכן חינוכי השאוב מהמקורות החרדיים, ומנגיש תחומי ידע חדשים כגון: הכרת הצומח, ארכיאולוגיה וגיאוגרפיה, לצד תחומי ידע מוכרים כמו כתבים שונים וגימטריה.

במהלך כתיבת התכנים נזהרנו מאוד שלא להיכשל בשום רמז ל'חילוניות', ואפילו השילוט נכתב ועוצב בשפה וברוח 'חרדית'. דוגמה טובה לרגישות הנדרשת בעבודה עם הציבור הינה הטבעות הגימטריה בבטון. בבטון הוטבעו שמות צמחים לפי הערך הגימטרי שלהם (תמר = 400+40+200) בכדי להימנע מלדרוך על אותיות עבריות, דבר שאינו אסור על פי ההלכה אך גם אינו מתאים לרוח החרדית. אחת ההערות הקריטיות שקיבלנו על ההטבעות היתה שסימני ה'פלוס' (+) יכולים להקרא כצלבים, ואכן שינינו אותם לסימן 'ועוד' (⊥) החרדי.

גן זה מהווה דוגמה טובה למוכנות החרדית לערכי איכות הסביבה. בחודשים הראשונים לפתיחת הגן, הוא לא תוחזק כהלכה והיה מלא בפסולת שהשאירו המשתמשים. בקבוצות ה'וטסאפ' השכונתיות התנהל דיון על הצורה הנכונה לשמור על הגן נקי, והוצעה 'משמרת לשמירת הפארק'. הגן חשוב לתושבי השכונה, ערכי הטבע שבו מוערכים, ואפילו הענקו לו את השם 'הגן האקולוגי'. תחושת השייכות למקום והערכתו, הצמיחו ערכים חינוכים של איכות הסביבה.

דוגמה נוספת לתכנון נוף מותאם לציבור החרדי, הינו גן שתכננתי לאחרונה לישיבה גדולה וחשובה בירושלים (כ-1400 תלמידים). הישיבה קיבלה תרומה מיוחדת לטיפול בשטחים הפתוחים שלה,

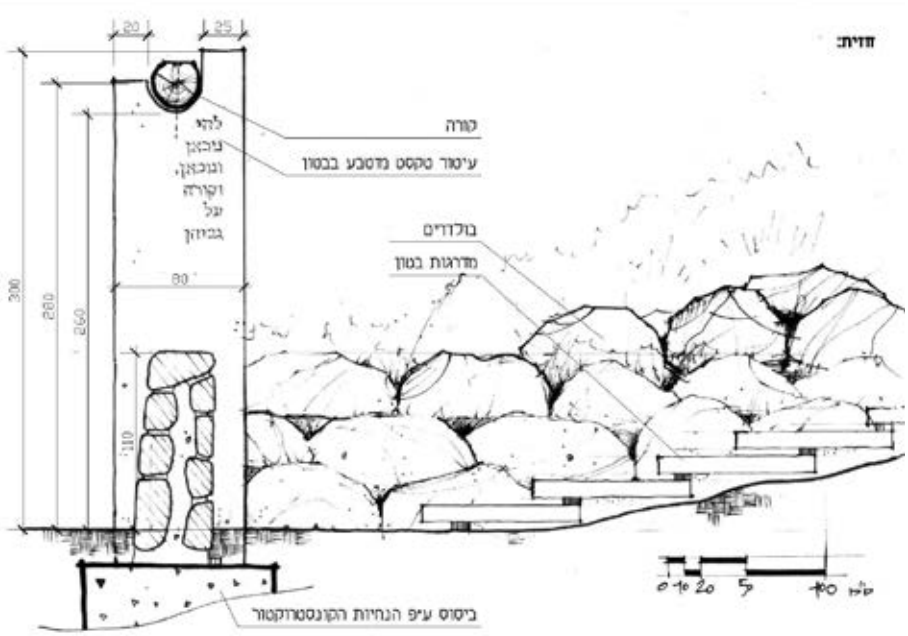

פרט שער עירוב בטיילת הר נוף, ירושלים. איור: אדר' נוף נתן גולמן. באדיבות רם איזנברג עיצוב סביבה

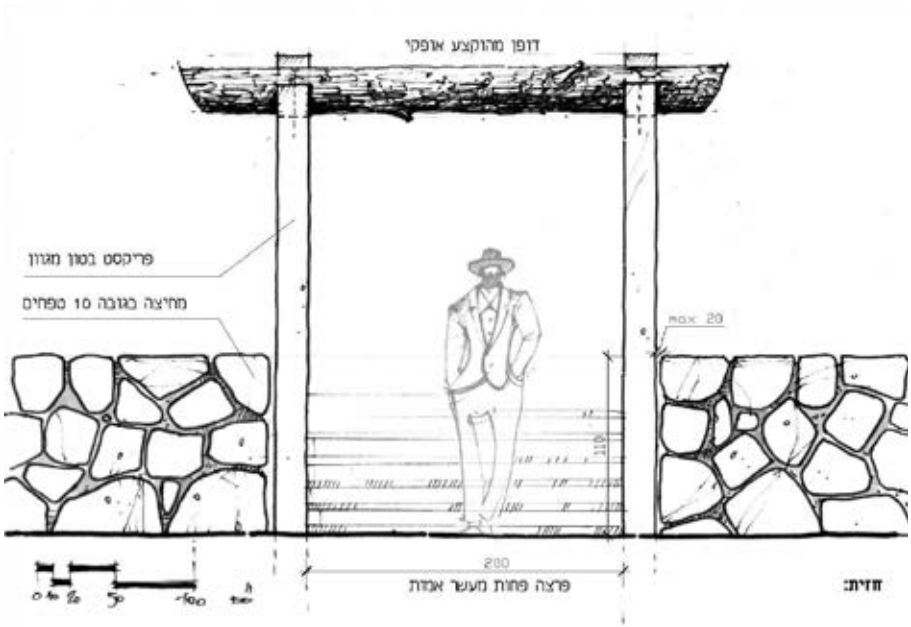

פרט שער עירוב בטיילת הר נוף, ירושלים. איור: אדר' נוף נתן גולמן. באדיבות רם איזנברג עיצוב סביבה

▲ גן 'מבוא השמש' - שילוט הוריה והכוונה בשפה גרפית 'חרדית'. בשלט משמאל הלכות העוסקות באכילת פירות העצים בגן. צילום: מידן ארמה. באדיבות משרד "רם איזנברג עיצוב סביבה"

▲ הטבעות גימטריה בגן 'מבוא השמש'. הקריאה מימין לשמאל (אלון). החץ מצביע לכיוון עץ אלון.
צילום: מידן ארמה. באדיבות משרד "רם איזנברג עיצוב סביבה".

והתורם עמד על כך שישכרו אדריכל נוף, בכדי לשפר את איכות חייהם של התלמידים. לפי דרישת הישיבה, רחבת הישיבה (כ-3 דונם) תוכננה כ'גן מעבר' ללא ספסלים כלל, לצמצום 'ביטול תורה': מקומם של התלמידים הוא בבית המדרש. גן זה מהווה תקדים חשוב להשקעה חרדית במרחב הציבורי, ומשפר את איכות חייהם של התלמידים בקרבו את ליבם לטבע, בתחושת ההליכה על גזם עץ, בצל העצים, בריחות, בשימוש בעלים לתה וברחש העלים ברוח, גם ללא מקומות ישיבה.

לחברה החרדית יש הרבה מה להרוויח מהתייעצות עם אדריכלי נוף בנוגע למרחב הציבורי שלה. הילד החרדי ייתרם רבות מגנים עשירי תוכן וטבע המזמינים את הילדים ומחנכיהם לנהל איטראקציות חינוכיות בתוכם. אך, עבודה מול ציבור החושש משינויים ושאינו מלוכד בדעתו אינה קלה, במיוחד לאדריכל נוף שתפקידו לשפר את איכות-החיים וסביבת-המחיה מול ציבור שהמילים 'תרבות' 'פנאי' 'בילוי' 'טבע' 'ארכיאולוגיה' ו'נופש' מאיימות על רובו.
ישנו אתגר גדול בתכנון גנים עשירים בתוכן חינוכי ובערכים טבעיים, בלי להתנשא על הציבור החרדי או לדרוך על נקודות רגישות לו. הציבור רגיש לדקויות ויש לו שפה מיוחדת משלו, גאה מאוד במערכת הערכים שלו, ולכן כדאי מאוד להיזהר מלבקר אותו או לנסות 'להשפיע' עליו ולהטות את הדיון הפנימי שהוא מנהל בין שמרנות לפרוגרסיביות. עם זאת, ניתן לזהות מגמה של עלייה במודעותו של הציבור החרדי ובמוכנותו לקרוא את המרחב הציבורי כמשאב סביבתי, ותכנון מודע יכול לאפשר זאת.

אדר' נוף אבי אשריאל, גדל בקהילה חרדית בירושלים, בוגר המסלול לאדריכלות נוף בטכניון משנת 2015 , עובד כאדריכל נוף בסטודיו אדריכלות נוף, תל -אביב

Coverit

אבריה עם כיסוי

הספיידר הגדול בישראל

רח' תוצרת הארץ בתל אביב

אריגי קבריט בעלי תו תקן לעמידות באש עושים את ההבדל!

- תקן ישראלי (יצרן) ת"י 5093 לעמידות באש.
- עומדים בדרישות משרד החינוך אגף כבאות ארצי
- תקן ישראלי - ת"י 748 סוככים בהגנה מפני קרינה על סגולה (U.V)
- 8 שנות אחר יות יצרן לפגעי U.V
- 5 שנות אחריות לדהיית צבע
- מבחר הצבעים הגדול ביותר בישראל

רח' הבונים 15, ת.ד. 191, קריית גת 8210101 | טל: 077-7572023 | פקס: 077-5617306

www.coverit.co.il I sales@coverit.co.il

דשא עוז

שותפים לסביבה מהנה

desheoz.co.il
1-700-702-602

PARK PLAYER
PLAYGROUND INNOVATION

מתקני משחק מדעיים

משווק ע"י דשא עוז

SMART PLAY

משטחי בטיחות מתקדמים

משווק ע"י דשא עוז

דשא עוז ספורט

דשא סינתטי מקצועי לספורט

domo SPORTS GRASS

FIFA QUALITY Preferred Producer

▲ פארק טדי, ברקע חומות האבן ושתילות העצים המקוריות שניתן לראותם גם בתמונה ההיסטורית (מקור: אתר האינטרנט מגדל דוד)

50 שנה לתכנון גן לאומי סובב חומות ירושלים

אדר' נוף מעין ליפשיץ משוחחת עם אריה דביר

אד' הנוף אריה דביר הוא דמות מרכזית וייחודית בתכנון נוף הארץ, ושימש כאדריכל רשות הגנים הלאומיים (כיום חלק מהרט"ג) בין השנים 1963-1988. במהלך תקופה זו היה אחראי על תכנון והתווית מדיניות תכנונית בגני הרשות. לקראת כנס אדריכלי נוף בנובמבר האחרון, וכחלק ממחקר במסגרת תואר מגיסטר למדעים באדריכלות נוף בטכניון, בחרנו לשוחח על גן לאומי סובב חומות ירושלים, שחוגג עתה 50 שנה לתכנונו. הבחירה בגן זה נבעה בשל היותו הפרוייקט המזוהה ביותר עם עבודתו של דביר. המחקר בחן את תרומתו של אריה דביר כעובד בשירות הממסד, לנוף הגנים הלאומיים בישראל. לשם כך, נבחרו שלושה פרויקטים שונים: כביש 1, גן לאומי סובב חומות ירושלים וגן לאומי כרמל, גן לאומי סובב חומות ירושלים נבחר כמייצג את תהליך עבודתו במהלך העשור השני.

מעין ליפשיץ: פרויקט גן לאומי סובב חומות ירושלים הוא פרויקט אייקוני ששינה את הנוף הפיזי של ירושלים ואולי אחד הפרויקטים המזוהים ביותר עמך. מה היתה המציאות שקדמה לתכנון הגן הלאומי?

אריה דביר: כדי להבין את סיפור הגן לאומי צריך לחזור חמישים שנה אחורה, לימים שמיד אחרי מלחמת ששת הימים. זה היה מצב של טירוף חושים. מדינה קטנטונת עם מותניים של 20 קילומטרים, התנפחה בשישה ימים פי ארבע לאימפריה - משלגי החרמון ועד תעלת סואץ. ירושלים הפכה בבת אחת מעיר ספר מנומנמת לעיר מרכזית.

אנשים חשבו שאם אפשר להקים אימפריה בשישה ימים אז הכל אפשרי והכל מותר - מהר, נועז וגדול. אני אמחיש: טדי קולק (1911-2007), שהיה אז ראש העיר, סייר עם עוד כמה אנשים באזור הכותל. ראו את שכונת המוגרבים, שכונת עוני עם ביוב זורם בצמוד לכותל, ואמרו: מה זה הדבר הזה?! - צריך לפנות! עוד באותו היום הוזמנו הבולדוזרים ולמחרת כבר היה קיים המרחב המוכר לנו היום. האם אפשר לדמיין מצב כזה היום?

המתכננים איבדו כל פרופורציה, למשל הוצע כביש אורכי צפון-דרום וכביש שני מזרח-מערב כשהמחלף ביניהם על חורבות ימין משה.

כשהתנגדתי נחרצות השיב המהנדס: "אריה, אתה לא תופס, פה מדובר בדרך בינלאומית מוסקבה-קייפטאון ודרך שניה רומא דרך ירושלים למכה! תתעורר!"

כל האנרגיה הופנתה לשטח ההפקר שבין חומות העיר העתיקה ובין העיר המערבית. זה בדיוק השטח ההיסטורי עליו אנחנו מדברים.

איום מחלפים בסמיכות לחומות, מתוך חוברת הגן הלאומי בירושלים הצעה מוקדמת מאת רשות הגנים הלאומים, 1969. רישום: אריה דביר

שמירה על קו רקיע מתוך חוברת הגן הלאומי בירושלים הצעה מוקדמת מאת רשות הגנים הלאומים, 1969. רישום: אריה דביר

נטיעות לאורך כביש מתוך חוברת הגן הלאומי בירושלים הצעה מוקדמת מאת רשות הגנים הלאומים, 1969. רישום: אריה דביר

שתילות גן מיטשל. צילום: דוד חריס שנות ה-70

מעין ליפשיץ: איך נולד הרעיון להפוך את השטח דווקא לגן לאומי?

אריה דביר: הרעיון נולד במוחי סמוך מאוד לגמר המלחמה, הבנתי שיש פה הזדמנות של פעם באלפיים שנה להקים מונומנט סביב העיר העתיקה והבנתי ש-"It's now or never".

בלי לשתף איש, בתוך כמה שבועות גיבשתי מעין תוכנית רעיונית - אבל גם תכליתית: עם גבולות, עקרונות וקונספט. חיכיתי להזדמנות להציג את התוכנית. ההזדמנות נקרתה בנסיעה לירושלים עם מנכ"ל הרשות, יעקב ינאי (1911-1996), ועם ידידו האדריכל אריה שרון (1900-1984), שהכרתי כאיש רחב אופקים. בשער הגיא פרסתי את רעיוני עם שורת רישומים קטנים: ינאי היה סקפטי. הרעיון לגן לאומי גדול ומורכב היה זר לחלוטין לתפיסתו. שרון דווקא נדלק לרעיון ואמר "בואו נסע לטדי (קולק) ונשאל לדעתו".

טדי הצית סיגר וביקש שאספר, עשרים דקות דברתי ואף מילה מטדי. כשגמרתי הניח את הסיגר ואמר משפט אחד: "בואו נלך על זה"! הדבר הבא שעשה הוא לקרוא למזכירה: "תני לי את אשכול" (לוי אשכול - ראש הממשלה דאז). אשכול, (1895-1969) מסתבר, הסכים מיד ואמר שבישיבת הממשלה היום או מחר "אני מאשר את ההצעה" - וכך היה.

כאשר טדי הניח את הטלפון הבנתי שהרעיון לגן לאומי יוצא מגדר פנטזיה ועם כל זאת שאני כזה קטן מול הממסד והיזמים יש לנו קלף מנצח - טדי קולק!

היה פה היפוך כל הנהלים. במקום להתחיל בתב"עות, ועדות מחוזיות וכולי ולגמור אחרי 7-15 שנים בחתימת השר, אנחנו התחלנו בראש הממשלה שאישר מיד ואחר כך חצינו בעצלתיים את הויה דולורוזה של הוועדות.

מעין ליפשיץ: כיצד נגשת למהלך התכנוני?

אריה דביר: במציאות המטורפת שתיארתי, המסקנה המתבקשת היתה שכאן צריך גישה תכנונית שונה לחלוטין. נתחיל במה לא עשיתי: לא סקרים, לא מחקרים, לא מודלים, לא התאמה ורגישות, לא אלטרנטיבות ולא תשריטים. במקום השתמשתי ב-common sense וזה עבד.

במקביל היה לימוד חפוז של החומר ושל סקרים ומחקרים מהעבר ותמצות כל מה שרלוונטי.

מכאן נגשתי ישירות לגיבוש הקונספט, זה היה פשוט, צריך לראות את כל האגן הוויזואלי כמונומנט לאומי. בהמשך נגשתי לכתיבת העקרונות - עשה ואל תעשה, לא כבישים אזורים, לא בנייה, לא פגיעה ויזואלית בחומות, טיפוח חיבור לעיר ועוד ועוד. הצגת העקרונות נעשתה בעיקר על ידי רישומים בתלת-מימד, דבר שהיה יוצא דופן בזמנו.

כשנודע דבר התוכנית, זה משך אש מצד מתכנני העירייה וכמה ממשרדי הממשלה. כדי להדוף זאת, פנינו ישירות לציבור באמצעות העיתונות. עיקרי התוכנית הוצגו ברישומים בעיתונות. עיתון ה"ארץ" אף הגדיל לעשות ופרסם רישום על שני דפים שלמים!

שנה כמעט נדרשה להשלמת תוכנית האב שלוותה בחתכים ובתמצית של סקרים מהעבר, ובנוסף סקרים משלי. הסקרים פורסמו בחוברת מטעם רשות הגנים הלאומים, ומשכה אש מכיוונים שונים. טדי עמד בפני דילמה - הצוות של העירייה ומשרד הפנים התנגדו, ואילו הוא, האמין שגישת הגן הלאומי היא הנכונה. הוא היה צריך להכריע - לכאן או לכאן. כאן קרה מהלך שכלל הידוע לי, אין לו תקדים בהיסטוריה של תכנון ערים. הוא החליט לרכז צוות מוחות בינלאומי תחת ועדה בשם 'ועדת ירושלים', שכללה אנשי שם מובילים בתחומם: מתכננים כמו ברונו זאבי (1918-2000) ולורנס הלפרין (1916-2009), הפסל ואדריכל הנוף איסמו נגוצ'י (1904-1988) ועוד, ושטח בפניהם את הדילמה - איך מתכננים את ירושלים?

בפועל הוצגו רק שתי תוכניות: תוכנית המתאר של ירושלים, עם הכבישים העורקיים ומנגד תוכנית הגן הלאומי. הוועדה בקרה באופן חריף ביותר את תוכנית המתאר ומאידך אימצה את הגישה של הגן הלאומי.

מעין ליפשיץ: שוחחנו על העבר, אך לאחרונה גן לאומי סובב חומות ירושלים עולה שוב לכותרות עם תוכנית להקמת רכבל אשר יחצה את האגן הוויזואלי, מה דעתך על כך?

אריה דביר: הרכבל מציע להכניס כמה אנשים לתא אלומיניום שקט ונוח ותוך 4 דקות להגיע לרחבת הכותל. אין ספק כי זו תהייה חוויה מרשימה, אבל האם חוויה זו לא תגזול מעוצמת החוויה של לעמוד מול הכותל והר הבית?

בנוסף, הרכבל מתיימר להיות הפתרון לבעיית החניה והתנועה; אני מתרשם אחרת. לוקחים בעיה משער האשפות ומעבירים אותה למתחם הרכבת. בהיעדר מקומות חניה שם, החניה תגלוש למושבה הגרמנית, לגן הפעמון ועוד. מאחר וכנראה אין כוונה לסגור את הדרך בשער האשפות, חלק ממובילי התיירות ימשיכו להוביל את נוסעיהם לשער בלי תיווך ובלי סיבוך בנסיעה ברכבל. אז מה עשינו? - לקחנו בעיה אחת ויצרנו שתיים - גם פה וגם ברכבת.

יותר מהכל אני חושש שתהייה כאן פגיעה קשה בגן הלאומי. לא רק פגיעה בנוף בקנה המידה ובחומרים - זה הרבה מעבר לכך. זאת תהייה פגיעה במהות ההיסטורית ובמה שהגן אמור לשמר. הביקור בגן הלאומי מאפשר מסע בקפסולת זמן, בתוך 3000 שנות היסטוריה, איפה עוד יש דבר כזה?

לסיכום ניתן לומר כי גן לאומי סובב חומות ירושלים היה פרויקט ייחודי במינו, עמוס בקטבים מנוגדים שהשתלבו בהצלחה יחדיו. גן אשר מהווה חוצץ המגן ומהלל את חומות העיר העתיקה, אך גם מהווה יחידה המחברת בין העיר העתיקה לישנה. גן קונצנטרי, אך שולח זרועות לחבר שטחים פתוחים ברחבי העיר ירושלים. זהו גן לאומי עירוני ייחודי בסוגו, הן בהווייתו העירונית והן בקנה המידה. הוא היווה את הסף שאיפשר מאוחר יותר להנחיל את תפיסתו התכנונית של אריה דביר בגנים לאומיים אחרים.

תודה מיוחדת לפרופ"ח נורית ליסובסקי. הפגישה בינינו, עזרה להוריד את האבק ולהזכיר נשכחות.

מעין אייזנשטאט ליפשיץ היא אדריכלית נוף, בוגרת הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים בטכניון, המשלימה בימים אלה את התואר השני במסלול לאדריכלות נוף. המחקר שלה עוסק באריה דביר, ובתכנון הנוף בגנים הלאומיים בישראל.

האוניברסיטה המורמונית - הגן התנכ"י | אדריכלית: ורד סינגר

שצ"פ הגדודים באר שבע | ז"ק רייכר אדריכלות נוף

מצפור גן הפסלים- מצפה רמון | שלף מטלון אדריכלות נוף

טכנולוגיה נגישה Parkways®

מצפה רמון-גן הפסלים |Glow park | שלף מטלון אדריכלות נוף

גן לאומי אפולוניה | אדריכלית: ורדית צורנמל

הנגשת בית כנסת עין גדי | שלף מטלון אדריכלות נוף

בטון + טכנולוגיה + תכנון + הדרכה = סיכוי מבטיח יותר להצלחה

מרכזית המפרץ-חיפה | גרינשטיין הר-גיל אדריכלות נוף

בית ראש הממשלה-הקריה ת"א | סטודיו אורבנוף

ארסוף | ד"ר אדר' יוסי קורי

שדרת הדקלים-מקווה ישראל | סטודיו אורבנוף

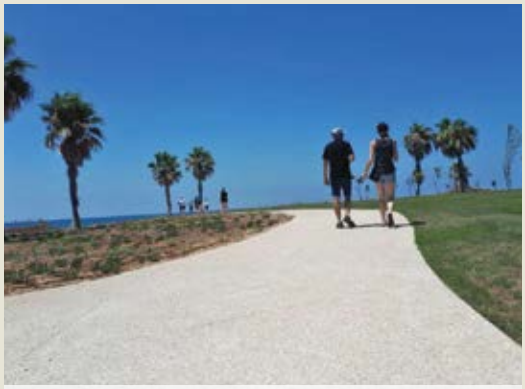

טיילת קיסריה | אדר' נוף אמיר בלום

שביל הנאה בין נחל דוד לנחל ערוגות | שלף מטלון אדריכלות נוף

MOLDED IN NATURE

חדש בסטודיו בטון: יציקות אומן צורניות

משרדי אדריכלים מוזמנים לנהלל ליום עיון והכרות עם מוצרינו על כוס יין וסלט הגן

לתת אמת ולקבל אהבה

04-6415541 | 052-7730044

www.studio-beton.co.il

Studio Beton® Parkways® המומחים בבטון

התרבות והמרחב השבטיים

מסע לשימור והעצמה

אדר' נוף חנה יפה

גשרים תלויים בפארק נשר, ברקע בתי שכונת קדמת דניה השייכת לעיר נשר.
(מקור: מאת Ori - נוצר על ידי מעלה היצירה, Attribution, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7440336)

בעמוד הפותח: גשר תלוי בפארק נשר (מקור: מאת Ori - נוצר על ידי מעלה היצירה, Attribution, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7440336)

הרצון לכתוב על המפגש שלי עם "נכסי תרבות" מוחשיים ובלתי מוחשיים ושימורם ברחבי תבל החל לפני שנים רבות, ונבע מהבנתי - אותה הפנמתי בעבודתי בקק"ל - שעל מנת להגן על ערכי המרחב יש להסתייע לא רק באמצעים החוקיים אלא גם בחשיפתם לציבור. בצד זאת, המפגש הבלתי אמצעי שחוויתי עם המקומיים בהגיעי למקומות נידחים יחסית, הוביל אותי לרצון ללמוד ולהעמיק לגבי תרבויות ואמונות שהתפתחו תוך קשר עם הסביבה, ולשתף בידע שרכשתי, אך גם להעלות שאלות הקשורות בהחלטות שימוריות. לא פירטתי בספרי (התרבות והמרחב השבטיים, בהוצאת רסלינג, 2018) השוואות עם מאבקים שצלחו או נכשלו בם הייתי מעורבת, אם כי תכופות הרציתי על כך בציבור - כמו לגבי פארק הגשרים בנשר, אשר בעצם היה תוצר של מאבק הן לגבי הכביש הגובל בו והן לגבי שטח הפארק כולו אשר היה מיועד לבנייה, וניצל דרך הפיכתו לפארק. מאבק זה בלבד יכול למלא דפים על דפים, ואין הוא דומה לא למאבק על יערות בית קשת ולא למאבק כנגד בינוי ישובים חדשים הן ביער טורעאן והן צפונית לשיבלי, תוכניות בינוי שאינטרסים פוליטיים הובילו אותן.

הספר מפנה זרקור לנושאים שאינם ידועים כלל או ידועים מעט, כמו היות המונגולים המובילים בעולם מבחינת הדרך בה התמודדו עם שימור יערות, דרך הפיכתם למנוהלים על ידי הקהילה.

מאבק בולט נוסף שמתואר בספר הוא של שבטי הלפצ'ה והבוטיה במדינת הסיקים בצפון-מזרח הודו, שהגנו על שטחי הנהרות הקדושים והסובב אותם בהובלת השמאנים, מנהיגיהם, ובמאבק סיזיפי הצליחו ואף שיפרו כתוצר לוואי את מעמדם האזרחי. השאלות שנשאלו הן (ציטוט מתוך הפרק על סיקים): "...כיצד פועלים בני השבטים אל מול האיום על הגדרתם האתנית-תרבותית הקשורה במיקומם הגיאוגרפי; מהם האמצעים העומדים לרשותם, וכיצד הם מנוצלים; כיצד מתנהלים גורמי הממשל וגורמים כלכליים הפועלים באותו מרחב; האם הם מתווכים או מדכאים; האם הם תומכים ומדוע; באיזה אופן מיעוט פועל להצלחת ההכרה במעמדו ובזכויותיו אל מול רוב דמוגרפי; במה קשורים הצלחת/כישלון המאבק של כל צד משני עברי המתרס; וכיצד הצגתו של מיעוט זה כ'שומרי היער הקדוש' ונכסיו מתעצבת כחלק מתפיסתו התרבותית ומהותו האתנו-פוליטית".

צורת שימור שונה נקטו בקוסטה ריקה, שם גויסו כספים לקניית יער והמתגוררים בו פועלים להגנתו ולפרנסתם דרך "אקו תוריזם", אך לצערי, לא מצליחים דווקא בשימור התרבות השבטית המקומית ומסורותיה. הנני מתארת את המצב כפי שהוא, ומכך עולה השאלה אצל הקוראים מהו האופן ה"נכון" לשימור מסורת לעומת שימור תרבות, שאלה מורכבת שאף היא "שווה" דיון מעמיק ולימוד לקחים. כמובן שברוב המקרים התשובה תהא "משאבים כספיים", אך הדוגמה של מתנדבי מלטה המתפעלים את מצודת רינלה מזכירה מעט את המקבילה המקומית - אתר השימור בעין שמר - בכך שתפעולו נסמך על "המשוגעים לדבר" בקיבוץ משלבי הקמתו.

בספר שאפתי להרחיב היריעה וההיכרות עם תרבויות מסוימות, ובמקביל בפרקים מסוימים להעניק רק "טעימה" מהאופן בו נעשה השימור. אני מתארת את שמורת "דנה" הסמוכה לנו, בירדן, בה מרעה היתר כמעט הכחיד את הסביבה הטבעית ובאמצעים מינימליסטיים הצליחו לשמרה דרך העסקת המקומיים ב"אקו תוריזם" ובאופן עקיף לשמר גם את תרבותם החומרית - הם מתקיימים כיום ממכירת מלאכות ידם. בסיכומו של הספר אני משתמשת בארכיטיפים לבחון את הדמיון והשוני, אך אלו צצים ושזורים לאורך כל כתיבתי.

תאילנד

ציטוט מתוך הפרק על תאילנד: "...בארת' (Barth, 1969) טוען שפרשנות הפוליטיקה והתרבות והארטיקולציה של הזהויות מגדירה את הגבולות בין האני והאחר, ואבנר כהן (Cohen, 1974) מוסיף שלצורך מימוש מטרות סמליות-פוליטיות-חומריות של הזהויות השבטיות של שבטי ה-Lhopo, Monpa, Tsong (הלפצ'אס, הבוטים ובני הלימבו), משמעות האסטרטגיה רלוונטית כיום כבעבר.

התפיסה המרכזית באדריכלות התאילנדית באה לידי ביטוי במבנה שצורתו קלח תירס ואומץ מאדריכלות החמר, הקרוי "פְּרָנְג" (Prang). ה'פרנג' סימל את 33 השלבים בדרך לנירוונה. בפרנג היו 17 מפלסים, שחולקו ל-33 נדבכי משנה. מבנים אלו מזכירים בצורתם את מֶרוּ, ההר הקדוש. במקורו הוקף המבנה ב-13 מעגלים: 7 מעגלים שסימלו את האוקיינוסים ו-6 מעגלים שסימלו רכסי הרים. רכס ההרים החיצוני "גלש לאוקיינוס" - לתעלת מגן שמעבר לחומה, ובה היו 4 איים, רק אחד מהם היה מאויש. כך, בעזרת אדריכלות סמלית, המקדש התאילנדי יצר קשר בין מושב האל לבני האדם.

ביצירת גשרים מעל התעלות, האדריכלות ביטאה סמליות נוספת - את הקשר בין שמיים לארץ. תעלה זו שמקורה במקדשים מצאה ביטוי מאוחר יותר גם בתכנון הערים עצמן, בעיקר משיקולים אסטרטגיים.

אגדה תאילנדית מספרת על נסיכה יפהפייה אשר בגדה בבעלה. עונשה היה שהפכה לקוף יער ונידונה לשיר מדי בוקר בבוקרו לאהובה האבוד. רציתי לשמוע שיר מוזר זה אשר בוקע מבין צמרות העצים בארץ "ההר הגדול" - היא קהאו-יאי אשר במזרחה של תאילנד.

תהליך הכחדת היערות בתאילנד כמו גם במקומות אחרים בעולם מעלה לדיון שאלות מוכרות: מה

▲ גל אבנים המכונה "אובו" -מונגוליה. ה-ovoo ממוקמים במקומות מקודשים ולצידי הדרכים. החולפים על פניהם מקיפים אותם בכוון השעון 3 פעמים ומניחים עליהם מנחות. משמעות השם-מעונה של הרוח. צילום: חנה יפה

▼ ארמון המלך מהמאה ה-17 גזיבו חיצוני המשתקף במים - תאילנד (Bang Pa-In Royal Palace, Wikipedia)

עושה הטבע הבראשיתי למען בני האדם; מדוע דתות העולם מתחילות לפתע להתערב לטובת שמירתו. המושג "פיתוח בר קיימא" מטעה. יש לנקוט, ככל הנראה, בגישה ההפוכה של "נסיגה בת קיימא".

ציטוט מתוך הפרק על קהאו יאי - השמורה הראשונה בתאילנד: "...סוגיית שימור הטבע מסוגלת לאחד את האנושות ולגרום לו לשנות את התנהגותו אם האדם ידע מספיק על סביבתו. זו הזדמנות להציע לתרבויות דרך התנהגות שונה מזו שנהגו בה בעבר: הצלת האנושיות דרך הצלת הסביבה".

שמורת דנה

ציטוט מתוך הפרק על שמורת דנה בירדן: "בשנת 1994 יצא לדרך פרויקט דנה - פרויקט חלוצי המנסה לקשור בין שימור המגוון האקולוגי לבין פיתוח כלכלי-חברתי עבור תושבי המקום. האוכלוסייה בשמורה ובסביבותיה מונה כמה אלפי תושבים, במקורם בני שבטים נודדים, ופרנסת חלק גדול ממנה מתבססת באופן חלקי או מלא על משאבי השמורה. מילוי צרכי התושבים גרם לנזק אקולוגי רב עקב כריתת הצומח, מרעה לחץ וציד. הפרויקט החדשני מבוסס על כישוריהם ועל הפוטנציאל התיירותי. בין העסקים שהוקמו במסגרתו היו ייצור תכשיטי כסף, ריבות אורגניות ומגוון מזכרות, וכן גידול ואיסוף צמחי מרפא. פרט לחיי הבר השוקקים אותרו ברחבי השמורה, שגודלה 320 קמ"ר רבועים, מאה אתרים ארכיאולוגיים, שהמיוחדים שבהם הם מכרות הנחושת שבוואדי פיינאן.

שמורת דנה הוכרזה בשנת 1993 כשמורה ביו-ספרית. "הביו-ספרה" היא המעטה החי של כדור הארץ. הרעיון לשמר שטחים המייצגים את הביוספרה עלה בכנס של ארגון האו"ם לחינוך למדע ולתרבות - UNESCO, ובעקבותיו גובש הרעיון המאחד שני תחומים: התחום המדעי והתחום החברתי. השמורות הביו-ספריות יוצרות רשת בינלאומית של אתרים המדגימים שימוש בר קיימא במשאבים הטבעיים של העולם. התוכנית מנסה לשמר שטחים נרחבים מכל החבלים הביו-גיאוגרפיים המייצגים חברת צומח ייחודית תלויית אקלים ומיסלע בעולם, ולהבין את המבנה והתפקוד של מערכות אקולוגיות ואת ההשפעות של אינטראקציות שונות של האדם עם הסביבה, בין היתר, בניסיון להתמודד עם שינויים שעלולים לקרות בעתיד כמו שינויי אקלים גלובליים. הרעיון העומד בבסיס השמורה הביו-ספרית הינו שילוב

נופי השמורה הביוספרית דנה, ירדן. צילום: חנה יפה

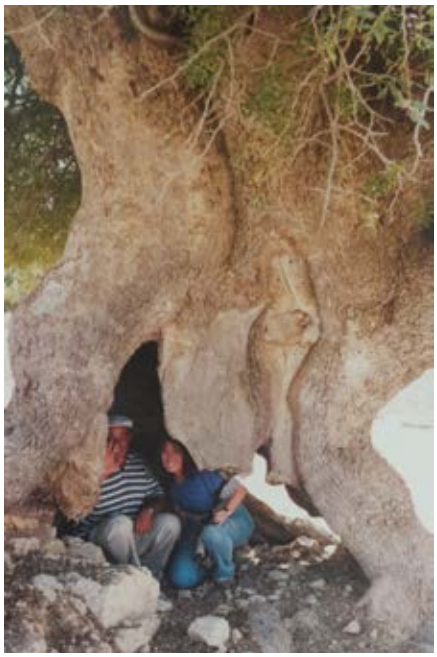

'העץ הענק' - יער דוהיישה בסמוך לשמורה הביוספרית דנה, ירדן. צילום: חנה יפה

של שימור משאבי טבע עם פיתוח זהיר ומושכל לטווח ארוך שאינו מכלה משאבים אלה, תוך מתן אפשרויות קיום ממשאבי הטבע מבלי לפגוע בהם. הצלחת השמורה מותנית בניהול שבו כל גורמי השטח מיוצגים ומשתתפים בהחלטות ובשיתוף מלא של התושבים המקומיים בתפעול ובתחזוקה, בעבודה בתחומי המחקר והפיתוח ובניהול ההיבטים הכלכליים-חברתיים בשמורה. ההצלחה נמדדת בשילוב נכון, מתואם ומתוכנן של פיתוח בר קיימא עם שימור המשאבים.

אחת הסיבות העיקריות להכרזת אתרים אלה כשמורות היא יצירת מאגר גנטי של משאבי הטבע שבהן. על פי רוב, בשטחים שמגדלים בהם גידולים מסורתיים, הצומח והחי אשר לא עברו טיפוח, משמרים מגוון גדול של גנים עמידים בפני מזיקים ומחלות. שמירה על המגוון הגנטי במקומות אלה אפשרית רק על ידי תמיכה ועידוד כלכלי (תיירות), כלומר על ידי שימוש בגידוליהם המסורתיים ובמוצריהם. שיווי משקל בין הניצול לבין השימור נוצר כאשר המסורת, כמו למשל "מרעה לחץ" הגורם להיכחדות הצומח הטבע, מנוהל בצורה מבוקרת אשר לא גורמת להרס ולהכחדה. האיזון באזור הכפר דנה הופר, ולכן היה צורך להשיבו על ידי המשך השימוש מסורתי במשאבים ושימור בר קיימא לצד פרנסה בטוחה.

תוך 4 שנים הפרויקט ביסס 55 משרות מלאות והכניס $700,000 ממכירת מוצרים ומאירוח. הפרויקט תמך, למעשה, בכלכלתם של כ-800 איש, והכנסותיו השוטפות הספיקו למימון כל העלויות הכרוכות בממשק שמורת הטבע.

התושבים באזור הינם מהעניים בירדן ומהמקופחים שבהם. הפיתוח האקו-תוריסטי סייע לתושבים להבין את חשיבות ההגנה על סביבתם, אך הפיתוח התיירותי הוגבל, כדי לא לפגוע באיזון העדין.

השמורה אמנם מצויה בטווח נסיעה קצר יחסית מפטרה, אך אינה ידועה כמו אתר הארכיאולוגי המפורסם. בלב הוואדי, בשמורה, קיים בוסתן חבוי ומעיין למרגלותיו, המוקפים בטרשים מסיביים בשלל גוונים. בשמורה עצי ערער אדום עתיקי יומין וחרוצי גזע, העומדים ביובש ובמשטר הרוחות החזק המורגש בכל שעות היממה.

בעת הנסיעה משמורת דנה דרומה מבחינים בשוני הרב בצומח משני צידי הדרך. האזור מצידה המערבי של השמורה גודר, ורואים כיצד הצמחיה משתקמת ומתחדשת כאשר מרחיקים ממנה את המרעה; ואילו השממה ממזרח מוכיחה שוב עד כמה מרעה לחץ מרחיב את תופעת המדבור המאיימת.

לסיכום, גם ללא התעמקות בלקחי המאבקים המקומיים, הספר מזמין את הקוראים אל הנופים, אל הטעמים המקומיים, האמונות, הסיפורים והשירים, התלבושות, התהליכים, ודרכם לצאת למסע ולהתבונן כשותפים נסתרים המשקיפים על ה"פטה מורגנה" במדבר הגובי או מתרשמים מהגיאוגליפים בנסקה - פרו.

האדם היוצא למסע תמיד נוטל עימו את הזכרונות אשר עיצבוהו ותמיד בא עם ציפיות: מה אראה, מה אחווה ומה אלמד. הנרי מילר גרס כי יעדו של האדם לעולם אינו מקום אלא ראיית הדברים בדרך חדשה. שאפתי בספרי להעניק לקורא פתיחת צוהר לתרבויות לצד התבוננות פנימה ואפשרות לסימני שאלה. דרך צלחה !

בצילום כריכת הספר - אשת הלפצ'ה בסיקים. צולם על ידי אורנה רביב

אדר' נוף חנה יפה - דוקטורנטית בפקולטה לארכיטקטורה בטכניון, חיפה. בעלת תואר שני במנהל משאבי טבע וסביבה, ובתולדות ציוויליזציות ימיות עתיקות. חנה יפה היא טיילת ותיקה ברחבי עולם, עוסקת בשימור הסובב הטבעי; הייתה שותפה למאבקים סביבתיים רבים ואף זכתה בפרס קרוון על תכנון "פארק הגשרים" בנשר.
לפרטים נוספים אודות הספר ורכישה ניתן לפנות למייל: hayoffe@gmail.com

PATURIZ

פטוריז

הצללה מדגם עומר

מדגם רשום 60193

משטחים גדולים מוצללים ופתוחים
ללא עמודים במרכז הרחבה
והפרעות שטח (מפתחים גדולים).

יכולת להצליל מגרשי ספורט
ובריכות שחיה, מגרשי מיני פיץ,
מגרשי כדור סל, וכו'.

תכנון אדריכלי מעוצב. משתלב יפה עם הסביבה. אין צורך לפרק בחורף.

חדש בעולם! אריגי הצללה עם אחריות UV 15 שנים

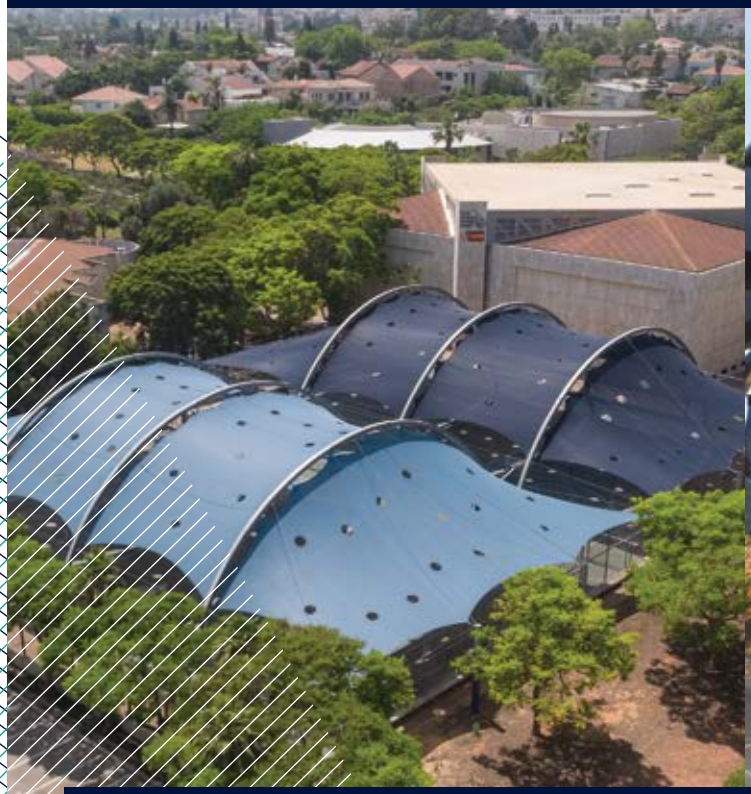

paturiz@barak.net.il | paturiz.co.il | 054-4448146 | 08-9761795

SHAI_HAYOUN

BG COAT

אשטרם
תעשיות

אזור התכנסות הבנוי כטראסות, מהווה חלק מגן המשחקים ביומיום

בשבחם של נופי היומיום

גן קק"ל – נצרת עילית

אדר' נוף יעל בר-מאור, אדר' נוף תם בלוך

הקרן הקיימת לישראל מזוהה בדרך כלל עם תחום היערנות, עם יערות נטע אדם ועם פיתוח שטחים פתוחים. הפרויקט המוצג במאמר זה יוצא דופן בהיותו פרי יוזמת הקק"ל, אך החל את דרכו דווקא בשיפוץ מבנה ציבור עירוני. מדובר בפרויקט ראשון מסוגו, אשר תחת הכותרת "בית קק"ל למצוינות", הסב מבנה קיים במרכז הוותיק של נצרת עילית, למרכז חינוכי לנוער.

כאדריכלי הנוף של הפרויקט העסיקו אותנו מספר שאלות:

- כיצד להוציא את הפעילות החינוכית אל השטחים הפתוחים סביב המבנה, לטובת בני הנוער?
- איזו תרומה השטח הפתוח השייך למגרש מבנה הציבור, יכול לתת לעיר?
- האם ניתן להרחיב את קהל המשתמשים בשטחים הפתוחים, מעבר לבני הנוער הפוקדים את המקום?
- כיצד ניתן לקשור בין המגרש לבין הנוף הקרוב (חורשת אורנים ותיקה) והנוף הרחוק הנצפה ממנו (שיפולי הרי נצרת, בקעת תורען ורכס תורען)?
- מה תפקידו של היער בעיר?
- איזה ערך מוסף יכול להביא גוף שעוסק ביערנות לקהילה עירונית?

הרחבת ההגדרות

התשובות שמצאנו לכל השאלות הללו התכנסו כולן לאסטרטגיה של פירוק הגדרות והרחבת ההגדרות.

כצעד ראשון, הצענו לצמצם את שטח החניה של המוסד למינימום ההכרחי. בזכות צמצום שטח החניה, התפנה מקום למרחב למידה מחוץ לכתלי המבנה. כמו כן, הצענו לפרק חלק מקיר התמך והמעקה אשר הפרידו בין המגרש של מבנה הציבור לבין השטחים הפתוחים שסביבו. בכך התמוססו הגבולות בין התחום המוגדר כשצ"פ לבין התחום המוגדר שב"צ. בכך פרץ הפרויקט את גבולותיו הראשוניים והתרחב מ"בית קק"ל" ל"גן קק"ל".

בחזית הפונה לרחוב, השמשנו את הרחבה המרוצפת על ידי תכנון אזורי ישיבה אשר שואבים את העיצוב שלהם מ"שולחנות קק"ל" המוכרים. אך בשונה מהשולחן הסטנדרטי הבנוי לקבוצה של עד ששה אנשים, השולחנות במקרה הזה שונים זה מזה בממדיהם: חלקם מתאימים לזוג, חלקם לקבוצה קטנה ואחד מהם, ארוך במיוחד, מתאים לכיתה שלמה.

גם כאן, אין גדר מפרידה בין תחום המגרש לבין הרחוב, ועוברי אורח מוזמנים להסב בפינות הישיבה הללו בדרכם לסידורים במרכז המסחרי הסמוך.

יער בעיר

המגרש עליו יושב בית קק"ל, נושק לחורשת ותיקה. עצי האורן בחורשה זו יצרו חופה אחידה וחד-גונית, שעוררה תחושה של ניתוק וריחוק מהרחוב.

כבר בתחילת הדרך, עלתה המחשבה על התייחסות לנושא היער בעיר, הן בהקשר של חיבור לחורשה

מפגש המגרש של בית קק"ל עם הגן הציבורי בתחילת הדרך (למטה) ולאחר השלמת העבודות (למעלה). צילום: שי אפשטיין

רחבת הכניסה לבית קק"ל. צילום: שי אפשטיין

הסמוכה, והן כהד לנוף הנשקף מהאתר, הכולל אף הוא יערות נטע אדם רבים.
במישור העיצובי נעשה שימוש באלמנטים המאזכרים את היער בתרבות שלנו - חומריות של אבן טבעית בקירות ובאבני הגן, יצירה של "פינת תצפית" ושילוב מתקנים עשויים עץ רוביניה. כמו כן, אימצנו את פעולת הייעור על ידי עיבוי נטיעות. התוכנית התרחבה גם אל תחום החורשה הוותיקה שמהווה מעין יער עירוני. עם זאת, ראינו ביער העירוני יישות שצריכה להיות רב-גונית, אשר ניתן להפיק ממנה תועלת במובנים רבים. על כן, שילבנו בתוכנית הנטיעות עצי פרי, עצי צל, עצים נשירים וירוקי עד.

ברוח "האורבניזם של היומיום"

"Everyday Urbanism" (האורבניזם של היומיום) הינה גישה ששמה את הדגש על החוויה הרוטינית, היומיומית, של החיים בעיר: ההליכה למכולת או למרכז המסחרי, הנסיעות לעבודה, הנסיעה באוטובוס לחוגים וכיוב'.
מנסחי הגישה, מרגרט קרופורד, גון צ'ייס וג'ון קאליסי, חקרו קהילות אשר יצרו לעצמן, לרוב ללא מתכננים רשמיים, דפוס ייחודי של עירוניות. בכך, הם הצביעו על הצדדים החברתיים והאנושיים והקשר שלהם לעיצוב עירוני ותכנון.
המיקום של האתר במרכז הוותיק של נצרת עילית, מהווה פוטנציאל למפגש ספונטני בין קבוצות שונות מתוך פעילות יומיומית. התכנון שאף לממש את הפוטנציאל הזה על ידי בניית תשתית לשימוש יומיומי בשטח הפתוח.
רשת השבילים שמחברת את החורשה, הגן, המבנה והרחוב והופכת אותם למרחב רציף ונגיש, היא

שילוב הטבעות מתכת בריצוף הבטון בדמות עלי הדולב. צילום: שי אפשטיין

הבסיס לתשתית הזו. לאורכה, מגוון אזורים לקבוצות שונות בגודלן ובגילן. הגן הופך למקום לעבור דרכו, לשבת, לשחק ולשהות בו.

תכנון הגן משלב שימושים מוגדרים לקהלים ספציפיים: אזורי משחק לנוער ולילדים, כיתת חוץ, אזור התכנסות ואפילו מזרקת ג'טים. כל אזור תוכנן לתת חיים נוספים מעבר לפרוגרמה הרשמית. אזור ההתכנסות משמש גם כאזור ישיבה להורים, מזרקת הג'טים מתפקדת כשביל הליכה כשהג'טים אינם פועלים, כיתות החוץ ופינת התצפית מתפקדות כאזור מנוחה לעוברים ושבים.

עיצוב הגן נותן ביטוי לגישה הרואה את מעבר להגדרות הרשמיות, שמעודדת רב-שימושיות לטובת מגוון אנושי רחב, ומשלבת את השטחים הפתוחים בשגרת החיים בעיר, ברוח האורבניזם של היומיום.

תודות

לכל אורך הדרך ליווה את הפרויקט הצוות המקצועי של קק"ל. ברצוננו להודות במיוחד לאדריכל שרון קפלן ולאדריכלית הנוף נעה טל אשר ניהלו את הפרויקט מטעם קק"ל, וכן למפקח אדריכל הנוף שאול סרנוף.

החורשה הותיקה וחיבורה לרחוב, בתחילת הדרך (למטה) ולאחר השלמת העבודות (למעלה). צילום: שי אפשטיין

יעל בר-מאור היא אדריכלית נוף, בוגרת התכנית לתואר שני בעיצוב אורבני, בצלאל והמסלול לאדריכלות נוף בטכניון; בעלת המשרד "יעל בר-מאור, סטודיו לאדריכלות נוף".

תם בלוך היא אדריכלית נוף, בוגרת המסלול לאדריכלות נוף בטכניון, עוסקת בתכנון פרויקטים ציבוריים במסגרת משרד "יעל בר-מאור, סטודיו לאדריכלות נוף".

בס"ד

אהבה ובטון

יובל קדוש - מנכ"ל חברת Studiobeton® - המומחים בבטון

בטון הינו כחומר ביד היוצק ועדיף שהיוצק יהיה יוצר מנוסה, כזה שיודע בטון מהו ועד כמה יכול הוא להשתנות. ידיעת אופיו של הבטון כחומר רטוב שנוצק והופך למקשה, כמו מים לקרח, לבה לסלע, Magic. מחומר מסורתי לחומר גמר מודרני מינימליסטי. במערכות של הקרבה ואיזונים, בעולם רווי פסולת, יש ליצור בטון שאוהב את הכדור. הבה ניתן מחשבה בונה כיצד להשתמש בבטון בתבונה ובראייה כוללת סביבתית מפוקחת ומקיימת.

מה זה בטון? זה כמו מתכון של סבתא. לכל בטון צריך מתכון, כמו עוגה. למה להגיע ולמה לצפות? ל**סטודיו בטון** הכלים להבין ולחבר בין כל הגורמים כך שהעוגה תצליח: מחצב, חומר, מזמין, מתכנן, ספק, קבלן. יחד אנחנו השלם. חזק, חלש, יתקשה לאט, או מהר, חורף, קיץ, סתיו, אביב... לאהוב בטון, לאהוב את החומר הצנוע והמאתגר, להיות קשוב לקולות הבטון, לחשוב בטון ולדבר בשפתו. לרגש את הבטון למה שהוא עדיין לא יודע שהוא. בטון הוא יצירה.

לצד הנזק הסביבתי הרב שבייצור הצמנט והבטון קיימת בו תועלת יישומית אדירה בבניה, בפיתוח ובתשתיות ומן הראוי לחשוב איך להחזיר לטבע, להוסיף לבטון חומרים מושבים (ונראה שמחזור בטונים ואגרגטים יגדל בשנים הקרובות). לחשוב מחוץ לקופסא לחדשנות עולמית בתחום הבטון. מי שחי בטון מריח בטון ואוהב בטון, חושב על כל האיזונים בעשייה, כמו בכל דבר בחיים ובעיקר באהבה. השילוב של ידע, ניסיון ופיתוח חומרים, עם טכנולוגיות יישומיות, נוחות, מותאמות וכלכליות, הופך מדמיון לפתרון בבטון. ידע נצבר הופך למוצר. החזון של **Studiobeton®** לשמש "אוניברסיטה לבטון" מתגשם: Concrete from Low Tech to High Tech, ללמד את השוק ולהדריכו למוצרים ולתוצאות משופרות, להיות פנויים לפיתוח מוצרים חדשים, לחשוב איך מקיימים, לחלום שבטון יכול להכיל ולמחזר בקרבו, לפנטז שחולות מפלסטיק ומזכוכית, צמיגים ועוד, נוצקים בתוכו. ליצור ולחלום בבטון, "מי שיוצר לא עוצר". הבטון כשעון חול, מים, חצץ, צמנט ורעיונות עד להתקשותו. מי שמכיר בטון יכול לחיות עמו לאורך כל הדרך בראייה של 200 שנה קדימה, בבחינת מה עשינו ומה הותרנו אחרינו. תפקידנו לפתח את היכולות של מפעלי הבטון, המחצבות והמבצע, לצפות כשלים, לתאם ציפיות, תוך הדרכה ונהלים מבוקרים וייעול תהליכים.

פתיחת שערים למתכננים באמצעות מפרטים, ספרי מוצר ותהליכי מוצר סדורים, פיתוח מוצרים פורצי דרך עולמיים והנגשת הארץ ורזי הבטון באיזון.

שימת דגש על פיתוח מוצרים ותערובות שונות מתוצרי לוואי ממוחזרים של תעשיית הבטון ושקידה על ניצולת מקסימאלית של פסולת בטון ומחצבות, שימוש בחומרים מושבים [ללא פגיעה בחוזק הבטון], יצירת פתרונות בייצוב קרקע לסלילה [תלכידי חומרים מגובשים], תערובות אקולוגיות ועוד. היכולת האין סופית לשימוש בצמנט ובבטון חייבת להתחבר לסביבה ולסובב ולהיות הקרובה ביותר למה שתכננו וחלמנו. כל זמן והבטון שלו, חומרי הגלם לבטון משתנים, כמונו. המוטו הוא לעשות דברים יפים וטובים מבפנים ומבחוץ. המילה בטון לא עוד בהקשר קר ומנוכר, אלא בהיר ומואר, מזמין וטבעי, יצירת טכנולוגיות חומריות וביצועיות לשלל תגמירים ופתרונות, תוך שימת דגש לתקנים, לנראות ולקיימות Heavy duty & heavy beauty.

יש לדעת לשמור באהבה ובכבוד על האדם, הסביבה והבטון: כולם נפלאים, כולם נסדקים, כולם חזקים, אבל הבטון יותר מכולם. כך הופך הבטון להיות חלק מביתנו, חיינו, דרכנו. הבה נתהלך איתו בביטחון, נכיר ביתרונותיו ובחסרונותיו [ובאלה של עצמנו] ונתקן, כך נזכה לאיזונים הנכונים. כצמנט הקושר את הבטון כך קושרת חברת **Studiobeton®** רצונות ורעיונות עם ידע וניסיון, לכדי יישום מיטבי וכלכלי, מציבה בראש את המחקר והפיתוח, בונה מערכות ידע ומפעילה פורום לבטון. בסימן של כ-30 שנות ניסיון מקומי ועולמי, מומחיות וייחודיות בבטון סביבתי ואדריכלי, המוצרים, הניסיון, המעוף והרצון עומדים לטובתכם באהבה. נמשיך לעסוק בחיפוש קשת אפשרויות מעשיות כמענה לרצונות והצרכים, תוך ניצול חידושי המדע.

בטון + טכנולוגיה + תכנון + הדרכה = סיכוי מבטיח יותר להצלחה.

הבטון הוא כחידה, הפתרון הוא בניסיון ולמידה, בהבלטת הטכנולוגיה כמנוף לחומר. אתה מכוון לתוצאה, אתה קובע מה יהיה. תמיד יש הפתעות, אך גם אותן אפשר לצפות ולשפר. להשתדל, לעשות טוב יותר ולהצליח.

בטון משתנה כל בוקר כמו אשתי ואת שניהם אני אוהב מאד.

יציקות צורניות בטבע

ביסוס פסל בטון במוזיאון ישראל | Sacred Heart- Jeff Koons

מוזמנים לנהלל להכיר אותנו ואת מוצרינו על כוס יין וסלט הגן

מוצרי Studiobeton®: Ondula, Parkways, Outdoor Paris, Terrazzo London, Cnaan, Glow park, בטון אקולוגי ועוד.

לתת אמת ולקבל אהבה

04-6415541 | 052-7730044

www.studio-beton.co.il

Studio Beton® Parkways® המומחים בבטון

כל הזכויות שמורות ל-Studiobeton®

גן הקבר

יצירתו של גן פולחן פרוטסטנטי*

מיכל ביטון | עורך: גלעד רונן

המחקר המוצג כאן בוחן את תהליך יצירתו של גן הקבר שמצפון לשער שכם בירושלים וגילומו כמקום פולחן המזוהה כאתר הפרוטסטנטי הקדוש היחידי בארץ הקודש. המחקר בוחן את תהליך זיהויו וקידושו של האתר יש מאין, וזאת מתוך אידיאולוגיה פרוטסטנטית המבקשת לאתר את המקומות הקדושים מן הברית החדשה באופן מוחשי בנוף הפראי והבלתי מופר.

המחקר בוחן גם את עקרונות העיצוב של הגן ההולמים את האסטטיקה הפרוטסטנטית, ומנתח את התפקוד והניהול של האתר כגן תפילה אשר מגיב לצרכיהם הרוחניים והתרבותיים המיוחדים של הצליינים הפרוטסטנטיים. כמו כן, המחקר עוקב אחר מערכת היחסים שמנהל האתר עם סביבתו הגיאו-פוליטית ובוחן את הגישות השונות שננקטו על מנת לשמר את קיומו השברירי לנוכח עימותים דתיים בין העדות הנוצריות בארץ הקודש ולאור מיקומו הגיאוגרפי על התפר בין ירושלים המערבית למזרחית.

רקע למחקר

"בַּמָּקוֹם שֶׁנִּצְלַב יֵשׁוּעַ הָיָה גַּן וּבַגַּן קֶבֶר חָדָשׁ שֶׁעוֹד לֹא הֻנַּח בּוֹ אִישׁ. 42 שָׁם שָׂמוּ אֶת יֵשׁוּעַ, כִּי עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה לַיְּהוּדִים וְהַקֶּבֶר קָרוֹב." יוחנן י"ט 41-42

גנים הינם אתרים רבי משמעות בתיאולוגיה הנוצרית - מקומות התרחשותם של אירועי נס דרמטיים. ישו נתפש כאדם השני אשר ישיב את מאמיניו אל גן העדן ממנו נפל אדם הראשון.

שני אירועים מרכזיים בחייו של ישו התרחשו, על פי הברית החדשה, בגנים. יגונו ומעצרו התרחשו בגת שמנים ואילו קבורתו ותחייתו בגן הקבר. הייחודיות של גן הקבר וגת שמנים היא בזיהויים כגנים טקסטואליים - הנזכרים בכתבי הקודש ואשר עוצבו במציאות על פי הטקסט. בשונה ממרבית גני המנזרים והכנסיות בארץ, גנים אלו אינם משמשים כרקע אסטטי ואווירתי או כמרחב התכנסות בדרך אל המקדש אלא מהווים את מוקד הסגידה והעלייה לרגל.

גן הקבר מהווה אלטרנטיבה פרוטסטנטית לכנסיית הקבר המאסיבית עמוסת הקטורות והעיטורים. הכנסייה בעיר העתיקה הוקמה במאה ה-4 לספירה ומוחזקת על ידי העדות הנוצריות המקומיות ובראשן הנוצרים האורתודוכסים והקתולים. בעיניים הפרוטסטנטיות כנסיית הקבר לא סיפקה מענה ויזואלי משכנע למאורעות הצליבה והקבורה כפי שתוארו בברית החדשה, ולפיכך החל מתחילת המאה ה-19 מתחילים להישמע ביטויים ראשונים לחיפוש אחר אלטרנטיבה לכנסיית הקבר בנוף הטבעי שמחוץ לכנסייה ולחומות העיר.

חוקרים רבים עמדו על ההעדפה הפרוטסטנטית של נוף טהור, מרוקן מסימני נוכחות אנושיים, ללא מתווך שאותו ניתן להעריץ ממרחק. גישה זו מבוססת על עקרונות תאולוגיים, העדפות אסטטיות תרבותיות, או עניין אימפריאליסטי.

זה היה מושא תשוקת הצליינים הפרוטסטנטים בבואם להולילנד החל מהמאה ה-19.

הגישה הפרוטסטנטית באה לביטוי בהעדפת מקומות פתוחים כאתרי תפילה, בהם ניתן לחוות קשר אל האל ללא תיווך מבנה כנסיה או מקדש - מקום טבעי ומקורי בו יוכל המאמין לדמיין את ישו. הפרוטסטנטים לא יקיימו טקסים בכנסיות לא פרוטסטנטיות, אלא רק יבקרו בהן, ואת תפילותיהם יערכו בדרך כלל באתרי טבע פתוחים.

גן הקבר מעצם קידושו מעורר פרדוקס תיאולוגי עתיק יומין אודות המקום הקדוש בנצרות ובמיוחד בפרוטסטנטיזם - בעוד כיוון מחשבה אחד צידד בקידוש המקומות בהם פעל ישו, כיוון מחשבה מנוגד הכחיש חשיבותם של מקומות קדושים משום שהאל נוכח בכל. מכאן נוצר קונפליקט בין המקומי לאוניברסלי. הקונפליקט הזה, ביחד עם החיפוש אחר האותנטיות, שימשו כמניעים מרכזיים בתהליך יצירת גן הקבר, תוך שימוש בפרשנויות משתנות לערכים אלו, בהתאם לנסיבות הגיאופוליטיות השונות.

וכך קרה שגבעה נידחת מצפון לשער שכם בשם אל-אדהמיה, עליה נח בית קברות מוסלמי עתיק, החלה לקבל בשנות ה-40 למאה ה-19 תשומת לב מיוחדת. מראה פני הגולגולת שהשתקף מחזית הגבעה משך את עיני המתבונן הפרוטסטנטי אשר זיהה אותה כגולגותא מהברית החדשה. במהלך המחצית השנייה של המאה ה-19 האמונה

ישו כגנן בגן הקבר
Noli me tangere", 1440-41" fra-angelico

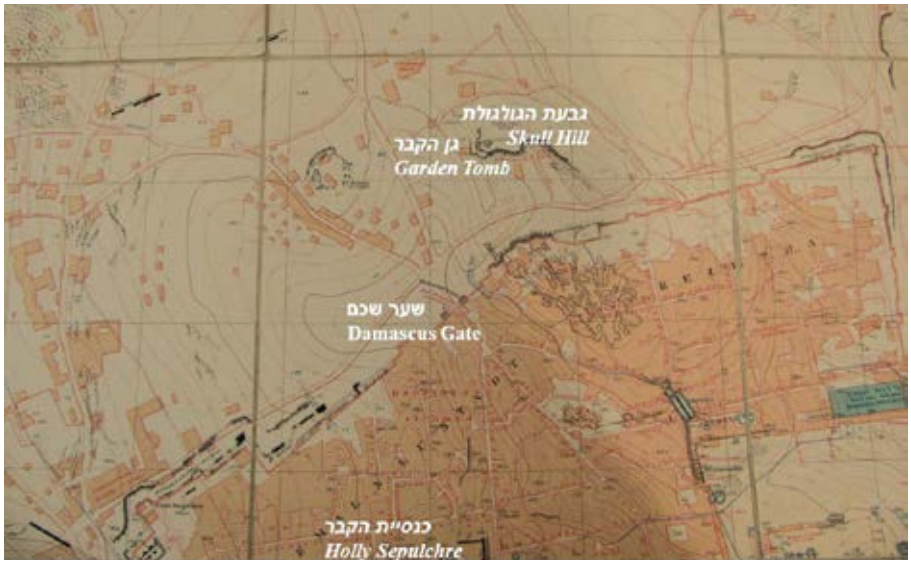

מפת קומל 1904
Kümmel's map, 1904: A. Kümmel, Karte der Meterialien zur Topographie des Alten Jerusalem [cartographic material], Verlag des Deutschen Palaestina-Vereins, Leipzig, 1904. http://www.jnul.huji.ac.il/dl/maps/jer/html/jer093.htm

* המאמר הינו תקציר מתוך עבודת הדוקטורט שנכתבה בהנחיית פרופ' רוני אלנבלום ופרופ' נורית שטדלר מהאוניברסיטה העברית:
M. Bitton, "Between Authenticity of a sacred Place and a Universal Message: The Creation of the Garden Tomb - a Protestant Prayer Garden", PhD thesis, Advisors: Prof. Ronnie Ellenblum, Prof. Nurit Stadler, The Hebrew University 2017.

גבעת הגולגולת ב-1880 בקירוב
Grotte de Jérémie by Bonfils 1880s

הגן מוקף החומה ב-1910
צילום: Jerusalem (El-Kouds). Jerusalem from Gordon's Calvary, American Colony (Jerusalem). Photo Dept.

הגן ב-1935
צילום: Pan. [i.e., panorama] of Garden Tomb , American Colony (Jerusalem). Photo Dept.

בגולגותא החדשה המשיכה להתבסס, ובסמוך לגבעה זוהה קבר עתיק כקברו האמיתי של ישו. אגודת גן הקבר נוסדה ב-1894 על מנת לרכוש את חלקת האדמה בה נמצא הקבר, ולהקים בה את גן הקבר.

רקע תיאורטי ושיטת מחקר

המסגרת התיאורטית משלבת בין שני תחומים: חקר הגנים והנופים וחקר הצליינות נוצרית, תוך שימוש בשיטות מחקר היסטוריות, אתנוגרפיות ופרשניות.

המגמות העכשוויות בחקר הנופים והגנים מצביעות על שינוי הפרספקטיבה של המחקר בשני מובנים. הראשון - הרחבת עולם המושגים של מחקר הגנים והקונטקסט דרכו נחקר הגן על ידי אימוץ גישות ושיטות ממגוון רחב של דיסציפלינות כגון תיאוריות ספרותיות ותרבותיות, גיאוגרפיה תרבותית ואנתרופולוגיה. השני - המעבר מהתמקדות בשלב היצירה של הגן לשלב השימוש בו ומכוון להתבוננות ביחסי הגומלין בין הגן למשתמשיו, תוך הדגשת עמדתו של המשתמש - חוויותיו, תגובותיו ופעולותיו בתוך הגן.

חוקרי גנים ואנתרופולוגים מציעים בשנים האחרונות כיוון מחקר המשלב בין מתודות אנתרופולוגיות לפרשנות נופית ומכוון לניתוח פרשני של הפעילות האנושית בגנים.

מגמות המחקר העכשוויות בחקר הצליינות הרלוונטיות למחקרי הינן: "קדושה מהותנית" לעומת "קדושה מצבית" - כלומר, קדושה פנימית וטבעית של האתר המוקרנת ממנו ומתגלה למאמין לעומת קדושה המתהווה באמצעות תהליך חברתי של הפעלת פרקטיקות פולחניות באתר; חקר חווית הצליינות; הקונפליקט במקום הקדוש.

המידע האמפירי הופק מאיסוף וניתוח של עשרות טקסטים ותיעודים צליינים: עדויות מסע, שירים, סיפורים וציורים התורמים מידע על ציפיות ודימויים של צליינים ופרקטיקות הפולחן שלהם; ניתוח מקורות ארכיוניים וספרותיים של עשרות מסמכים ארכיונים מארכיון אגודת גן הקבר ומארכיון ישראל; וכן עשרות תצפיות וכ-40 שאלונים וראיונות עם צליינים המבקרים במקום, עם צוות הגן ועם שכנים בסביבת הגן, בין השנים 2009-2016.

ממצאים

התקבלות הגבעה כאתר קדוש החל משנות ה-80

בארבעת העשורים שלאחר זיהוי גבעת אל-אדהמיה כגולגותא, הגיעו אל הגבעה עשרות חוקרי ארכיאולוגיה מקראית שבקשו לבחון את אמיתות הזיהוי החדש של גולגותא מנקודת מבט מדעית. אולם רק בשנות השמונים למאה ה-19 נשמעו העדויות הראשונות בדבר התייחסות מקדשת לאתר, ומכאן ואילך החל להתקבל כמקום קדוש ולשמש כזירה לקיום פולחן וטקסים דתיים. הצליין האמריקאי אדוארד תומפקינס

(Tompkins) אשר ביקר בגבעה ב-1887, תיאר את חוויותיו הרוחניות בביקורו על הגבעה: "היה זה רגע חגיגי. כיוון שלעמוד שם היכן שאדוננו סבל, ונקבר, היה לעמוד על אדמת קודש". הרגשות שביטא תומפקינס ביטאו שלב חדש בהתייחסות לגבעה כאתר עליה לרגל.

המאמינים הפרוטסטנטים הדגישו כי הכרתם בקדושת הגבעה היתה בלתי אמצעית - הם חוו התגלות המשלבת רציונל חד ומבט צלול אשר מייצרת רגע של אמת בלתי מעורערת. אולם מעיון בטקסטים ובחומרים הגרפיים שהותירו ניכר כי הם אכן נשענו על מקורות נוספים מלבד הטקסט האוונגלי.

למשל: הם הגיעו למקום מלווים בדימוי של הגולגותא כגבעה ירוקה, למרות שבברית החדשה המקום כלל לא נזכר כגבעה. זהו דימוי חזותי אשר הוצג החל מהמאה ה-6 באומנות יוונית אורתודוכסית, והשתלב בדמיון הפרוטסטנטי אשר הושפע במיוחד מהמנון "הגבעה הירוקה" שחובר באמצע המאה ה-19 והפך להמנון הדגל של העולים לרגל לגבעה.

עם זאת נוסעים רבים חזרו להדגיש את אי החשיבות של זיהוי מיקומו האמיתי של הקבר - כחלק מהתיאולוגיה הפרוטסטנטית המדגישה את העובדה כי הקבר הינו ריק והאל נוכח בכל מקום. כך למשל ארצ'יבלד פורדר (Forder) אשר טען כי ערכו של הקבר הוא בכוחו להמחיש את הנרטיב בגוספל, אך מלבד זאת אין טעם בזיהוי המקום האמיתי. אפילו הגנרל צ'ארלס גורדון - גיבור ויקטוריאני אשר עיקר פרסומה של גולגותא החדשה מיוחס לתמיכתו הבלתי מסויגת באתר, הביע ספקותיו לגבי חשיבות המקומות הקדושים והמליץ לאחותו לא להגיע למסע לארץ הקודש.

עיצוב המרחב בהשראת ה-plain style הפרוטסטנטי

דיוויד ברט, מחבר "הסגנון הפשוט", עמד על מאפייני סגנון העיצוב שצמח מתוך האיקונוקלאזם שליווה את הרפורמציה החל מהמאה ה-16. לטענתו ההרגלים שיוצרו על ידי ה'סגנון הפשוט' הכוללים את עקרונות המפתח: פשטות ובהירות, הוטמעו כה עמוק עד כי יסודותיהם חדלו מלהוות עניין לדיון.

ביצירתו של גן הקבר ניכרים רעיונות דומים: העיצוב מבטא את החתירה לאותנטיות של המקום - באמצעות חפירה, שמירת האתר במראה נקי וחשוף ונטיעת גן כפי שהיה בימיו של ישו.

המעצבים העניקו למקום פשטות ובהירות בלתי רגילים לשם הגברת האותנטיות שלו. הכומר סמית היה הראשון לספק פרטים לגבי הסגנון הרצוי של הגן:

"The garden will probably be planted with olive and fig trees […] a feature of a great natural beauty and historical interest will be added to the Holy City […]" Smith, The Times, 06.10.1892

התיאור שלו משקף הן את הדימוי התנ"כי שביקשו המעצבים לשקף בגן והן את שאיפתם להשגת אותנטיות. באמצעות שתילת גן, היופי הטבעי של האתר יועצם ויוסיף על יופיה של העיר הקדושה. עצם השימוש במילה "יתווסף" מרמז על יצירת דבר חדש. גישה זו לטבע והשינוי/יפויי שלו עשויה למצוא מקורותיה בתיאוריית תכנון הגן האנגלי מהמאות ה-17-18. תיאורטיקנים של גנים שיבחו את הסגנון האנגלי כסגנון האמיתי היחידי של עיצוב גנים אשר היה שם כל העת רק מחכה להתגלות על ידי המעצבים האנגלים, בעוד כל יתר הסגנונות נתפסו כהתערבות מלאכותית הנכפית על הטבע.

ההצגה של הסגנון האנגלי כסגנון האותנטי ביותר, למעשה כטבע עצמו המחכה להתגלות, מנסה לכסות על העובדה שהיתה זו למרות הכל התערבות מלאכותית שנכפתה על הטבע.

הרדיפה אחר האמת והטבע בסגנון הגן האנגלי מזכירה נהייה דומה בממלכת התיאולוגיה הפרוטסטנטית, להשגת עבודת אל ישירה כאשר מתווכים מלאכותיים כמו עבודות אמנות ובניינים נדחו. שתי הפילוסופיות התפתחו כתגובה ביקורתית לאתוס הקתולי ולעיצוב הגנים הבארוקי אשר שורשיו באומנות הקונטרה רפורמציה.

טקס פסחא - המקהלה בחזית הקבר 1939. צילום: Easter morning at the Garden Tomb, April 9, 1939. The choir singing at the Service, American Colony (Jerusalem). Photo Dept.

טקס פסחא בגן הקבר 1942. צילום: Easter service at the Garden Tomb, Ap. 5, 1942, crowd in garden during service :, American Colony (Jerusalem). Photo Dept.

הגן ב-1969 עם ספסלים קבועים. (גם לא בשעת טקס). Micha Bar-Am, The Garden Tomb, Jerusalem, 1969, Bar-Am Photo Archives

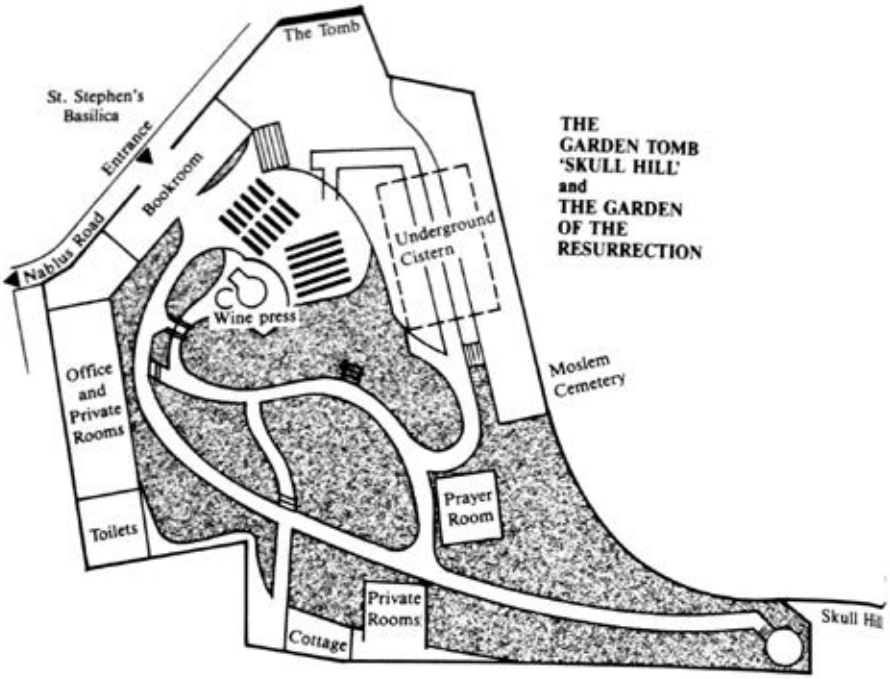

מפת וויט 1985.
White's Plan c.1985, p.8. Revd. Bill White, A Special Place- The Story of the Garden Tomb, Jerusalem, The Stanborough Press, Lincolnshire 1989

קונפליקט במקום הקדוש: מגן להרהורים מקודשים, לגן פולחן אקטיבי

המטרה המקורית של אגודת גן הקבר היתה לשמר את המקום מחילול ואמונות תפלות על מנת לא להידמות לנוצרים הקתולים והאורתודוכסיים ומקומות הפולחן שלהם. לפיכך נמנעו והגבילו שימושים שעלולים להוביל לכינון האתר כמקום פולחן אקטיבי.

הגן יועד מלכתחילה לספק מרחב לאסוציאציות מקודשות, אך לא לקיום פרקטיקות פולחניות המוניות. צילומי הגן הקודמים לשנות ה-70 מדגימים אתר אשר אינו ערוך לקלוט התכנסויות- ללא מושבים או ספסלים קבועים, ללא פיתוח (קירות, רחבות) המאפשר התכנסות גדולה סביב הקבר.

מלחמת ששת הימים, הציגה נקודת מפנה במדיניות זו. שינוי זה התחיל בתקופת שירותו של סולומון מטאר, מנהל הגן משנות ה-50 ועד למותו הטראגי בגן ב-1967. יחסו החם ומכניס האורחים של מטאר תרם לעלייה משמעותית בכמות המבקרים לגן. הוא אף יזם קיומו של טקס יום א' שבועי אשר לא התקבל בעין יפה על ידי האגודה, אשר חששה כי יוזמה כזו תפגום באווירה השקטה של הגן ותגרום להפיכתו למקום פולחן. לאחר מות מטאר במלחמת ששת הימים חברו גורמים גיאופוליטיים, צמיחה תיירותית ומנהל הגן החדש ואן דר הובן, לקידום כינונו של הגן כגן תפילה המיועד להתכנסויות ועריכת טקסים. הצורך להיענות לצרכיהם הרוחניים של התיירים הלך וגבר. ואן דר הובן תרם לקידום התיירותי בהטפותיו הכריזמטיות שמשכו עוד ועוד מבקרים לאתר.

שינוי זה ניכר בתמונות מתקופתו של ואן דר הובן, החל מתחילת שנות ה-70 ניתן לראות ספסלים קבועים ערוכים בשורות גם כאשר הגן ריק ללא מבקרים. כלומר הוא ערוך לקליטתם באופן קבוע. המציאות הגיאופוליטית החדשה שמיקמה את הגן על התפר שבין העיר היהודית לעיר המוסלמית תחת שלטון ישראלי חייבה התמודדות זהירה ודיפלומטית מול הסביבה האנושית.

באותה עת גם הובהר מעל לכל ספק בחפירות ארכיאולוגיות שערך גבריאל ברקאי, שהקבר שבגן אינו מתקופתו של ישו. העיסוק באותנטיות של המקום פינה מקומו לעיסוק באותנטיות של אווירה ובמסר האוניברסלי של התחיה שעזר למקום לשדר שפניו לשלום ולקירוב לבבות.

אותנטיות של מקום מול אותנטיות של אווירה - אתגרים בניהול חווית האתר

לאחר סתימת הגולל המדעית על שיוך הקבר לתקופתו של ישו, פנה האיגוד וצוות הגן להדגיש את האתר והקבר שבו כמספקים כלי עזר להמחשת מרחב ההתרחשות המקורי מתקופת ישו. השאיפה להבטיח תחושת רוגע ושקט על מנת לייצר את האווירה המתאימה לנרטיב האוונגלי נותרה מרכזית. אולם במרחב מצומצם המכיל מדי יום מאות מבקרים, שאיפה זו הפכה עם הזמן ליותר ויותר מאתגרת. בשנים האחרונות נעשה מאמץ להחזיר את הגן והאלמנטים הטבעיים שלו למרכז: ניטעו שני עצי זית בוגרים בני כ-400 שנה ברחבה המרכזית אשר הצטרפו אל שלושה עצי זית שכבר היו נטועים שם. הצעד הבא היה החלפת ספסלי הפלסטיק בספסלי אבן ברחבות שבהיקף הגן, מתוך מטרה להגדיל את קיבולת המקומות לישיבה בהיקף ולצמצם את מספר מקומות הישיבה במרכז ולהותיר את הרחבה המרכזית כאזור שקט בלב הגן - "חורשת הזיתים".

בנוסף הותוותה אסטרטגיה ניהולית אשר חותרת לתקשורת אישית ומסבירת פנים של הצוות מול המבקרים, סיורים מודרכים אשר מווסתים ומגבילים את הפעילות העצמאית והשגחה על עוצמות הטקסים. בעזרת אלו השקט והשלווה נוכחים כמעט תמיד וכל מבקר מקבל יחס אישי אשר מצמצם את תחושת ההמוניות בגן. בהתערבות מתונה זו מושג עקרון "שלווה בגן ההומה" (Peaceful-crowded garden).

מראיונות המבקרים עולה, כי רובם היו מודעים לאי ההתאמות ההיסטוריות והארכיאולוגיות ולסבירות שזהו לא המקום האותנטי, אך ביכרו את האותנטיות של האווירה המוצעת במקום על פני זו המוצעת בכנסיית הקבר. המבקרים העידו כי האלמנטים הטבעיים בקתדרלה הפתוחה אפשרו תחושת חופש פולחני שלא התקיימה במקומות אחרים. הם חיברו זאת לתחושת טבע אוניברסלית - השייך לכולם, ולכן מעודד רוחניות משוחררת. מגוון חללי הפולחן הפזורים בגן,

בגדלים ובמפלסים שונים, מעודדים חופש פולחני זה ומעודדים ביטוי מגוון של פרקטיקות פולחניות.

קונפליקט בין קודש לחול

האופי הטבעי והמעט פראי של הגן, שהתפתח בו עם השנים כעין חופה ירוקה של עצים גבוהים המסתירה מבטים וחוסמת רעשים מהסביבה, מזמין אל הגן גם פעילות חילונית לחלוטין. הגן הופך למקום המזמן מפגשים נדירים (מיסות קתוליות לצד קומיוניון פרוטסטנטי, שבת הקדושה בשיתוף ערבים נוצרים והיהודים משיחיים) ואסורים (רומנים של צעירים ערבים תושבי השכונה) ומספק יצר סקרנות ומציצנות של תושבי הסביבה המוסלמים ומבקרים יהודיים. במקום מתקיימת אשליה של תחושת חופש המושכת חדירה אל הגן התחום ושימוש בו כאתר מסתור לפריקת מתחים שמפעילה החברה השמרנית שמחוצה לו. המניע המרכזי של מפגש המשיחיים-פלסטיניים באיסטר (Easter) הוא דתי, אך הוא גם מאפשר מפגש נדיר בין שני הצדדים המעורבים בסכסוך הגיאופוליטי ובכך מאפשר הזדמנות לשחרר מתחים פוליטיים ותרבותיים בין שתי האומות. יתר על כן, הגן מספק מענה לאוכלוסייה הפלסטינית הסובלת ממחסור גדול בשטחים פתוחים ירוקים.

הערות לסיכום

השלב הראשון של קידוש הגבעה והקבר ביטא הכרה של "קדושה מהותנית" המלווה בסגידה ויזואלית-פאסיבית של הנוף (דמות הגולגולת) בהתאמה לתיאולוגיה הפרוטסטנטית הדוגלת באמונה ללא מתווכים. גישה זו אל המקודש מדגישה את האותנטיות הפיזית-מקומית של האתר ואת זיהויו כאתר של אירועי הצליבה.

עם התבססות הגבעה כאתר עליה לרגל והתהוותם של טקסים וריטואלים, התחולל מעבר הדרגתי מסגידה ויזואלית אל סגידה גופנית או חברתית. מאמונה לא מתווכת אל רעיון מורכב יותר של אמונה הנתמך במתווכים שונים.

כאשר נוסד גן הקבר, אגודת גן הקבר היתה מחויבת לאותנטיות של המקום הקדוש. לפיכך היא לא מיהרה לאשר קיומם של טקסים בגן המשקפים "קדושה מצבית" - גופנית וחברתית. הגן לא תוכנן מלכתחילה כגן תפילה אלא כגן המשמר דימוי ויזואלי ונועד לאסוציאציות מקודשות. על מנת לתמוך באסוציאציות המקודשות, האגודה הדגישה את חשיבות השקט בגן. כל פרקטיקה שמערבת קול פגמה בהתמקדות הוויזואלית-לוקאלית.

לאחר מלחמת ששת הימים, בעקבות שינויים גיאופוליטיים, תגליות ארכיאולוגיות וצמיחה תיירותית, חל שינוי תפישתי שהוביל לשינוי עיצובי ותפקודי בגן. תחת הדגשת מסר התחייה והקבר הריק, הדגש על אותנטיות של אווירה התחזק על פני האותנטיות של המקום הפיזי.

הגן עוצב מחדש כגן המיועד לתפילה, התכנסויות ומגוון פרקטיקות דתיות אשר לוו במוזיקה, שירה, בקולות תפילה - זוהי סגידה ווקאלית שמתחברת עם האספקט האוניברסלי של המקודש ומתעלה מעל גבולות המקום.

מקרה הבוחן של גן הקבר מאפשר התבוננות בהתקבלותו ועיצובו של מרחב פתוח קדוש ומספק תובנות על יוצריו ומשתמשיו הפרוטסטנטים ותפיסת עולמם הדתית והתרבותית. הנוף נתפס כישות המשקפת אמת אלוהית, ואילו הגן מבקש להיראות לא מעוצב אלא כגילום טבעי שנחשף על פני השטח וככזה הוא משמש כאתר ההולם ביותר לקיום פרקטיקות פולחן פרוטסטנטיות.

גנים היסטוריים ונופים סמליים חופפים משמעויות תרבותיות, חברתיות ופוליטיות ומשקפים תפיסות עולם של מעצביהם ומשתמשיהם. הם מלמדים אותנו על היחסים בין האדם לסביבתו החברתית והפיזית. מחקר מסוג זה מאפשר הבנה עמוקה יותר של הבנת תפקודו הייחודי של גן והתנהלותו בקונטקסט רחב. המחקר מספק תובנות שראויות להיכלל במערכת שיקולי התכנון של כל מרחב עירוני המכיל גן היסטורי או דתי, שכן הגן הנעול לעולם אינו מתפקד כבועה מנותקת מסביבתו, אלא מהווה מערכת הטרוגנית המתווכת בין אינטרסים סותרים מבפנים ומבחוץ.

טקס פסחא רב תרבותי 2010. צילום: Plate 101: Multicultural Easter Sunday at the Garden, photo by M. Bitton, 4.4.10

מוסלמים בתצפית הגולגולת 2012. צילום מיכל ביטון 29.3.12

מיכל ביטון - אדריכלית נוף בוגרת הטכניון חיפה, ודוקטור לגיאוגרפיה היסטורית באוניברסיטה העברית. תחום המחקר- גנים נוצריים בארץ הקודש. עבדתי במשרדי "שלמה אהרונסון אדריכלות נוף", "ויינגרוד-אברהמסון אדריכלים", "שריג-וקסמן". כיום מרכזת את מסלול הנדסאות נוף במכללת אשקלון, מרצה בטכניון ובמכללות הנדסאים ועורכת אתר האינטרנט ודף הפייסבוק של "האיגוד הישראלי של אדריכלי הנוף".
מדור 'בשדה המחקר' חושף קולות מהאקדמיה העוסקים בנושאים עכשוויים בשדה מחקר הנוף. השאיפה היא לקיים דו-שיח יצירתי ופעיל בין שדות העשייה והמחקר השונים. נשמח לקבל מחקרים לפרסום. עורך המדור, ד"ר אדר' נוף גלעד רונן, **gronnen@gmail.com**

טיילת חוף לידו - אשדוד

תכנון נוף: מוריה אדריכלים. סטודיו מא

בשנת 2009 יזמו עיריית אשדוד והחברה הכלכלית לפיתוח תיירות אשדוד, תחרות אדריכלים מוזמנת לפיתוח טיילת לאורך קו החוף של העיר.

בעוד קבוצות אחרות הציעו טיילת, כבקשת העיר, משרדנו זכה בתחרות, בהצעה שהוגשה בעבודה משותפת עם משרד P& פלטרר- מאדרי אדריכלים (פירנצה, איטליה) ומר ישי שכטר יועץ אסטרטגי (תל אביב), עם תכנית עירונית כוללת למרחב החוף והפיכת אשדוד מעיר ליד הים לעיר ים.

כיצד מכוננים תרבות חיים שוקקת ליד הים? כיצד מבנים תרבות מקומית השואבת את יחסיה וייחודה מהים והחוף? כיצד מנהלים ומתחזקים עיר בסביבה פיזית השוחקת באופן תדיר פיתוח ובניה בקרבתה? עם סוגיות אלו ואחרות מתמודדת התכנית הכוללנית לקו החוף.

בין הפרויקטים הנגזרים מהתכנית האסטרטגית מושלם בימים אלו, חוף לידו, שלב ראשון הפיתוח מרחב החוף, הכולל מערך של טיילת עירונית, טיילת חוף וגני כיס חופיים בשטח של כ-35 דונם.

מרחב החוף הוא מרחב של חופש וחירות, זהו מרחב המאפשר שחרור מהיומיום והנורמה, מרחב המאפשר התנהגות אחרת - אנשים מסתובבים בבגד ים, משתרעים, חיים בקצב ובזמן מתמשך.

בין עקרונות התכנון המרכזיים: יצירת מבחר מרחבים חווייתיים, המאפשרים שהות ופנאי במגוון צורות, ולמגוון קהלים, בחללים היברידיים שמתווכים בין העיר והים - בין יומיומי לחגיגי בין רחבה לגן, בין עיר לים.

מבחינה עיצובית, זהו מקום מופשט - המתכתב בצורה, בקנ"מ ובחומרים עם האופק והים - שימוש בחומרים מונוליטיים, מונוכרומטיים - שילוב בין בטון, עץ ומצע מיוצב - מייצר חלל של 'גן חול או גן ים'.

בפרויקט פותחה מערכת ריצוף אשר משתלבת ברעיון הכללי של המקום, כמו גם כמענה על צורך תחזוקתי וניהולי של התמודדות עם קנה מידה גדול של החול המגיע עם סופות הרוח החורפיות, והקיציות - תוכננו אריחי בטון טרומיים בגדלים של 2/2 מ' בעובי 18 ס"מ של חברת "אקרשטיין".

ברמה הפרקטית, האריחים פותחו למרחב הטיילת בזיקה ראשונה לקו החוף, על מנת לאפשר מעבר של כלי רכב כבדים בתדירות גבוהה מהנהוג בפארקים או רחבות ציבוריות, לצורכי תחזוקה.

אנחנו רואים בפרויקט זה חלק משלם גדול יותר. זוהי פעולה אחת ברצף ההתפתחות המרחב, התפתחות מתמשכת של תרבות חיים ים תיכונית תוססת ועשירה.

אריחי בטון אדריכלי במידות: 200/200/18 ס"מ - חברת אקרשטיין

יזם: תיירות אשדוד, עיריית אשדוד | ניהול פרויקט: קודקוד הנדסה וניהול בע"מ

Pump track לאופניים וגלגיליות בחדרה. ביצוע: חברת "עז הרים"

רתם רשתות פלדה בע"מ - היצרנית של רשת פלדה מרחבית לביצוע של שבילים ומשטחי בטון במהירות, קלות וללא סדקים

- רשת מפלדה מגולוונת בעלת מימד גובה של בין 4 ל-8 ס"מ, ההופך אותה לפתרון אופטימלי לזיון רצפות ושבילים מבטון.
- לרשת פלדה מרחבית ניסיון מוכח של מעל 15 שנה בבניית תעלות ניקוז וייצוב מדרונות. מיליוני מטרים רבועים הותקנו בפרויקטים בארץ ללא כשלים.
- הרשת מתפקדת כשכבת זיון כפולה ובכך מונעת סדקים גם בחלק העליון וגם בחלק התחתון של שטח החתך.
- רשת פלדה מרחבית היא קלה, גמישה ומתאימה בקלות לכל תוואי שטח.
- ניתן להוסיף גוון חום טבעי לבטון להשתלבות מלאה בסביבה.

טיילת קק"ל בצפון הארץ

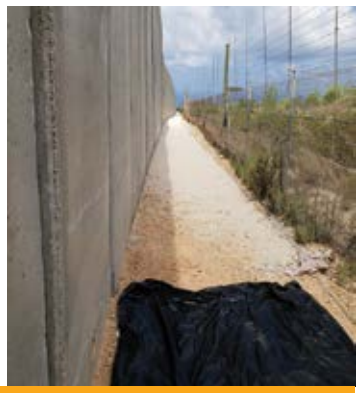

שביל צמוד לגדר מערכת - גבול לבנון

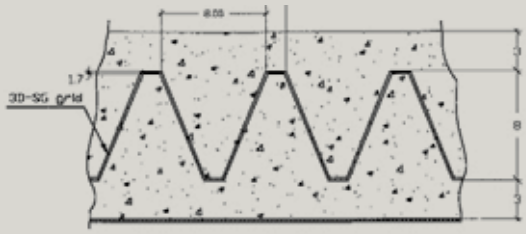

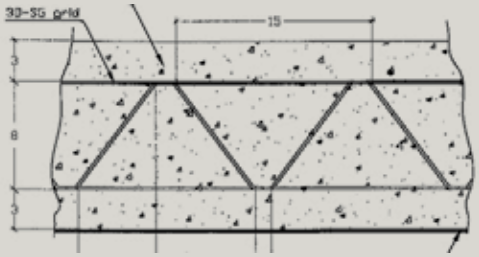

חתכי אורך ורוחב של משטח בטון עם רשת פלדה מרחבית - הרשת נפרסת באופן מיטבי על כל שטח החתך

הפקה: נובל גרין, עיצוב: סטודיו ליאת אפל

טלפון: 02-6283474 | retem@retemsteel.com | בקרו אותנו: www.retemsteel.com

לקראת אורבניזם נופי מרחב קישון

סטודיו LandBasics – צמיחה ירוקה

שנה ג' – המסלול לאדריכלות נוף, הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל

אדר' נוף מתניה ז"ק, אדר' רבקה שטרנברג

צמיחה ירוקה הוא סטודיו באסטרטגיה מרחבית המבקש למקם במרכזו את היכולת המחוללת של הנוף להתוות ול"עצב" את המרחב הבנוי בהתייחס לתהליכי תכנון ופיתוח מואצים, לאור הצפי להמשך צמיחה דמוגרפית בישראל בעשורים הקרובים. אלו מערכות יחסים חדשות ניתן לכונן בין שטחים 'עירוניים' לשטחים 'פתוחים' בישראל 2048 - כשכבר כיום אנו עומדים אל מול טריטוריות מורכבות הכוללות שטחים בנויים ופתוחים השזורים יחד? תכנון המרחב האורבני העתידי מצריך קריאה של הנוף כתשתית במנעד רחב של היבטים תפקודיים: ניקוז וניהול נגר, פנאי ותרבות, שרידותן ואף שגשוגן של מערכות אקולוגיות רצויות, זהות וקשר אל מקום, ועוד. הסטודיו התמקד בבחינת תהליכים מרחביים בקנה מידה אסטרטגי. תהליכים אלו מאפשרים הבניה של חוסן עירוני-נופי לאורך זמן. המערכות הנופיות מתגבשות לכדי התווית התשתיות הציבוריות ואופי ההוויה העירונית והאזורית העתידית.

מרחב קישון

הסטודיו מתייחס לשטח אדיר של קרוב ל-40,000 דונם בין חיפה לקריות, ובין הכרמל לים - אזור המפרץ ועומק השטח עד ליישובים הכפריים בדרום-מזרח. כיום זהו מרחב ביניים עמוס בשימושי קרקע של תשתיות ואזורי תפעול מכל הסוגים, מעל ומתחת לקרקע (עורקי תחבורה ראשיים, רכבת, חשמל, דלק, גז, שפכים, שדה תעופה פעיל, נמל ים, מרינה ועורף נמל), מפעלים ותעשיות מזהמות, תעשייה קלה, שטחי מסחר אופייניים לחוץ עיר ושטחי חקלאות פעילים. אך במרחב זה גם מצויות מערכות ותשתיות מבוססות מים מגוונות: רצועת חוף ים, מעגנה, הנחלים - קישון, גדורה ונחל ציפורי, מלחת הקישון (שהינה ייחודית ברמה הארצית), תעלות ניקוז ראשיות, וכן מאגרי מים ובריכות דגים. מאפיין חשוב נוסף של המרחב הם מי התהום הגבוהים - ביצבוצים שלהם ניתן לראות גם בחודשי הקיץ באזורים שנחפרו, כמו במקרה של תעלות הניקוז.

מהבחינה הסטטוטורית האזור נחלק בין מספר רשויות, הוא עמוס לעייפה בתכניות מקומיות המקדמות יעדי פיתוח מוגבלים, בעיקר בגלל התעשיות המזהמות וריבוי הרשויות והתכנון לפי קווים כחולים סטאטוטוריים. **תכניות אלו מפספסות את הפוטנציאל האדיר והאיכויות הנופיות במרחב - מהן ניתן לשאוף לאורבניזם מסוג חדש בישראל.** תרחיש מרחיק לכת למרחב, אותו בחרנו לבדוק במסגרת הסטודיו, כולל פינוי של התעשיות המזהמות לטובת פיתוח של מרחב אורבני חדש, בין חיפה לקריות, בהיקף משוער של כ-100 אלף יח"ד, מאות אלפי מ"ר לתעסוקה, פארק מטרופוליני, מוסדות ציבור, חינוך ותרבות, ושימושי פנאי.

לקראת אורבניזם נופי – הנוף התפקודי

אל מול התרחיש הגדול, יש הכרח לבחון את המרחב ולהציף את האיכויות (המדידות, החוויתיות וכו') וההזדמנויות העולות מתוכו, שאותן יש לכלול, ואף להדגיש ולחזק, בכל פיתוח שיעשה במרחב. כמו כן יש הכרח להתייחס למימד הזמן, להבשלה של הנוף, לשלביות המימוש בפרויקט מורכב כל כך - זאת מבלי לאבד מן החזון למרחב כולו.

הסטודיו שם דגש על צבירת ידע משותף, מבוסס נתונים כמו גם חוויות ותחושות אישיות שעלו מתוך המפגש עם האתר. באמצעות סדרה של תרגילים שכללו איסוף, לימוד וניתוח נתונים, גם באמצעות סיורים, תורגמו הללו לסט מיפויים - המהווה ייצוג רב-ממדי של האתר במגוון 'קריאות' וחתכים נושאיים. בשלב הבא גזרו הסטודנטים תרחישים עתידיים המבוססים על פרשנויות מגוונות לאופן בו הנוף יכול להוות תשתית עירונית. התרחישים עסקו בהיבטים של קיימות סביבתית וחוסן, ציבוריות וקישוריות, זהות וחוויה - כולם כמוטיבים מובילים שמטרתם ליצור מרחב אורבני אטרקטיבי ואיכות חיים מרבית גם לאחר פיתוח אדיר וציפוף.

תרחישים אלו נבחנו באמצעות חלופות תכנון ועיצוב של אזור/מערכת בשטח באופן מפורט יותר. זאת, תוך שימת דגש על ערכי טבע, אקולוגיה, פרוגרמה ותפקודיות, ניתוח הפוטנציאלים, הערכת השטח ליעודים שונים והיכולת שלהם ליצור בסיס לתשתית מרחבית מחוללת.

סיכום

אדריכלי נוף ומתכננים מתמודדים יותר ויותר עם הקשרים מרחביים ואתגרים סביבתיים דינמיים. תמורות חברתיות, כלכליות ודמוגרפיות, אתגרי אקולוגיה וקיימות, התפתחויות טכנולוגיות, בין היתר, דורשים שינוי הולם בפרקטיקות עיצוב, ומעבר מ'פיתוח נוף' לתכנון ועיצוב 'תהליכים מרחביים' המבוססים על חזון נופי מחולל, תוך קבלה והפנמה של התהוות לאורך שנים.

סטודיו "LandBasics - צמיחה ירוקה" עסק בבניית אסטרטגיות מרחביות בהן קריאה רב-מימדית של הנוף מאפשרת הבניה של תשתיות עירוניות, במספר קנה מידה, תוך הפגנת חוסן ויכולת השתנות התפקודיות של ה"נוף" לאורך זמן בתהליכי עיור. שבע ההצעות שהן תוצר הסטודיו מציגות כל אחת חזון מעורר מחשבה לעתיד המרחב, תוך התייחסות לאתגרים אמיתיים הנובעים מהשטח, ותוך תיעדוף ונקיטת עמדה ביחס לסוגיות מהותיות כמו מהי ציבוריות, במה תתבטא איכות החיים במרחב אורבני עתידי, ועוד.

הסטודיו השתתף בתחרות - מוסדות ההשכלה הגבוהה "ישראל 2048" מטעם המועצה הישראלית לבנייה ירוקה, המשרד להגנת הסביבה וקרן 'ברכה' וזכה במקום השני עם הפרויקט: Space Claim המוצג בהמשך.

לקראת אורבניזם נופי מרחב קישון - סיור סטודיו. צילום: מתניה ז"ק

נופי צאן ברזל - זואי פרבר, שיר כהן ואנה ארגואטי
זיהוי נכסים פיזיים קיימים באתר כמו גם איכויות מרחביות חוויתיות, כדוגמת נצפות, ויצירה של שלד לציבוריות מרבית, בכל תרחיש לפיתוח עתידי

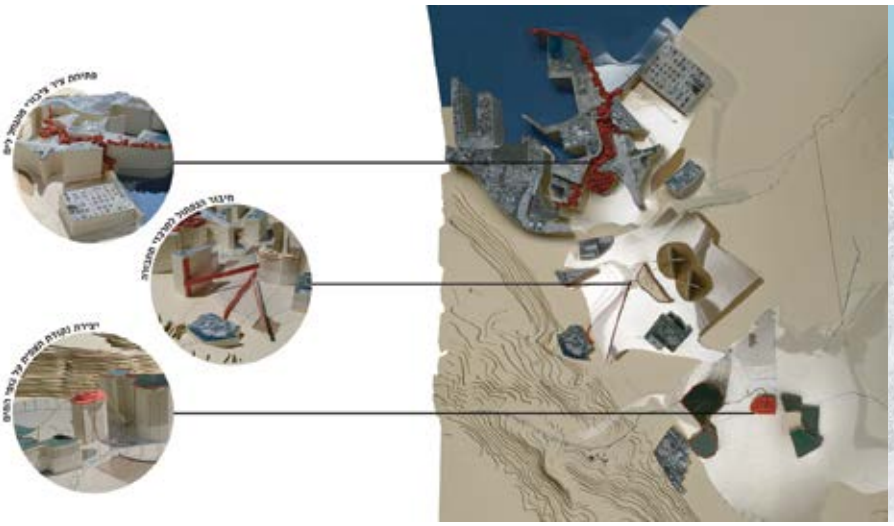

מתניה ז"ק אדריכלית ואדריכלית נוף, שותפה מקימה בסטודיו ז"ק-רייכר (s--r). שותפה בצוות התכנון למפרץ חיפה בתרחיש פינוי התעשיות המזהמות. חברת סגל במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. ב-2014 הקימה את סטודיו LandBasics העוסק בסוגיות יסוד במרחב הנופי הישראלי דרך עיצוב מבוסס מחקר. בשנים הקרובות יעסוק הסטודיו בפרויקט "LandBasics - נחל-ים", בו נחקור את אזורי השפך של נחלי החוף בישראל ונציג חזון לעתיד.

רבקה שטרנברג אדריכלית, שותפה בסטודיו רב-תחומי לעיצוב אסטרטגי 'מגמה', מרצה בכירה נלווה, במסלול לאדריכלות נוף בטכניון. עוסקת בנוף התפקודי ובממשק בין אורבניזם, אדריכלות, מדיה, וטכנולוגיה.

Space Claim

ממרחב תעשייתי מזהם לעיר יצרנית חדשה

לוטם בלנק, אור אריאב, עדי גינסברג

סטודיו LandBasics - צמיחה ירוקה | שנה ג' - המסלול לאדריכלות נוף, הטכניון - מכון טכנולוגי לישראל
מנחות: אדר' נוף מתניה ז"ק, אדר' רבקה שטרנברג

הפרויקט עוסק בראייה אפשרית לאופיו העתידי של מפרץ חיפה - אזור תעשייתי ומזהם שעתיד לעבור פיתוח רחב היקף בעשורים הקרובים, תוך שאילת השאלה - מה אם הפיתוח הצפוי יקרה תוך שמירה על אופיו היצרני, בשילוב סט כלים חדש שיפחית את הזיהום וישים דגש על יצרנות מקיימת. הסטטוטוריקה הקיימת מציגה הסתכלות על האזור כמפגש בין רשויות שונות ללא אחידות, ובפרויקט אנו מציעים הסתכלות על המרחב כמוקד מחולל בפני עצמו, שאופיו הקיים יכתיב את האופנים והשלבים בהם תיווצר בו עירוניות חדשה.

אסטרטגיית הפעולה כללה התמודדות עם הקיים ובחינת מרכיביו השונים, בהתבססות על נתונים ממשיים וזאת על מנת לזהות מרחבים פוטנציאליים לפעולה מיידית ועתידית. לאורך הפרויקט נגלו בפנינו שטחי פעולה נרחבים שניתן לפעול בהם כבר מ'מחר בבוקר'. מתוך 40,000 דונם, כלל שטח

▲ גריעת המפעלים המזהמים, יתכן? לקוח מתוך 'בדיקת התכנות העתקת מפעלים מפרץ חיפה'. אדר' שרי קלאוס

▼ חתך חוויות לאורך הפרויקט

מבט קטע נחל גדורה. מפלס מים, קיץ, חורף והצפה

חילוץ תוואי נופי וזיקוק שלב הפעולה הראשונית

המפרץ, חילצנו לפעולה כ-10,000 דונם, הכוללים שטחים כלואים, נטושים, מעזבות, שטחי אספלט נרחבים ואזורי שוליים לא מנוצלים. שקלול אזורים אלו עם נקודות אסטרטגיות במרחב הרכיבו את התוואי הנופי החדש שהיווה את הבסיס להתפתחות הפרויקט לאורך השנים. רצף זה מלווה כולו בתשתית מים המשכית, המהווה רצף אקולוגי שמכתיב את שטחי הפעולה הסמוכים לו.

באמצעות מערכת סיסטמתית שבנינו לאורך שלבי הפרויקט, נוצרה מפת קריאות חדשה למרחב המגדירה את סט הכללים לפינוי והזזה של מפעלים בשטח. התפיסה שהנחתה אותנו היא שיצרנות מפעלים שאינה מזהמת, היא חיובית ושומרת על החוסן הכלכלי הקיים היום. כמו כן, למפעלים המפונים ישנם ערכים אורבניים שניתן לנצל בעזרת פעולות כמו הסבת המבנים הקיימים לשימושים ציבוריים. מפעלים אלו מהווים חלק בלתי נפרד מהזיכרון הנופי, ההיסטורי והתרבותי של המרחב ועל כן יש לשמרם.

בהסתכלותנו על המורשת התעשייתית של האזור, שמנו דגש על היבטים יצרניים אשר שומרים על המאפיינים הפיזיים והנופיים הייחודיים של המפרץ, משתלבים עימם ויוצרים באמצעותם תשתית חדשה לפיתוח אורבני ותעשייתי מקיים באזור. מאפיינים נופיים בולטים כמו נחלי הקישון והגדורה, ובעיית זיהום האוויר והקרקע, היוו עוגנים מרכזיים בתכנון השלבים בפרויקט, ממחר בבוקר ועד 20 שנה אל העתיד, וביצירת תדמית מחודשת לאזור, הסובל כיום מתדמית ציבורית שלילית אך גולם בחובו פוטנציאל רב.

פרויקט זה זיכה את הסטודנטים והמרצות במקום השני בתחרות: ישראל 2048 אתגרי הסביבה הבנויה - תחרות למוסדות להשכלה גבוהה, מטעם המועצה הישראלית לבניה ירוקה, המשרד להגנת הסביבה וקרן 'ברכה'.

חרדים לעתיד

אוהד אבניאל

פרוייקט גמר - הפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, הטכניון בהנחיית אדר' נוף דפנה גרינשטיין ואדר' נוף צופיה רוזנר-סלע

מתוך הבנה שהשנים הקרובות יהיו קריטיות בעיצוב המרחב הפיזי והמרקם התרבותי-חברתי של המדינה, שהחברה החרדית הולכת ותופסת נתח מכובד ממנה ולנוכח התחזיות הדמוגרפיות, ביקשתי במסגרת פרויקט הגמר שלי באדריכלות נוף בטכניון לעסוק במגזר החרדי ועתידו במדינת ישראל. **הפרויקט מציע פתרון תכנוני לבעיה חברתית ודמוגרפית, תוך שהוא מנצל את התנאים החברתיים והמרחביים-פיזיים הקיימים כמנוע לשינוי בקנה מידה עירוני ומטרופוליני.**

חזון הפרויקט הוא יצירת דיפוזיה בין האוכלוסייה החרדית לאוכלוסייה הכללית על ידי תכנון מרחבי ביניים שיביאו לאיחוי מרחבי-תרבותי-חברתי בישראל, תוך שימוש בעקרונות תכנון המביאים לידי ביטוי את המשותף והשונה בכל אוכלוסייה, כפלטפורמה לממשק אוכלוסיות, כמענה לסוגיית חוסר השטחים הפתוחים בעיר והענקת ביטוי מרחבי לשינויים חברתיים.

למקרה הבוחן נבחרה העיר בני ברק, בירת המגזר, בדגש על הגבול עם גבעת שמואל. העיר בנויה כגטו פיזי וחברתי, נמצאת בלב גוש דן אך מובחנת ממנו, סובלת מחוסר בשטחים פתוחים ומאכלסת מנעד חרדי רחב. בגבעת שמואל, לעומתה, ישנה אוכלוסייה מעורבת של חילוניים ודתיים לאומיים עם קבוצות של חרדים מודרניים, ועל כן טמון בה הפוטנציאל למפגש אוכלוסיות קצה.

זוהו שתי תופעות המתרחשות במקביל בבני ברק וסותרות זו את זו: מחד, החברה החרדית עוברת תהליכי פתיחות חברתית, מודרנה ושינוי, המובלים על ידי זרם החרדיות המודרנית; ומנגד, העיר עוברת תהליך של גטואיזציה והסתגרות מרחבית. תופעות אלה מקיימות דיסוננס עמוק, מאחר והשינויים אינם מקבלים ביטוי מרחבי ואינם פועלים בו. מטרת הפרויקט היא מתן ביטוי מרחבי-פיזי לשינויים החברתיים הללו ושימוש בהם ליצירת פלטפורמה לחיים משותפים, היכרות וממשק. התכנון מייצר מרחבי ביניים שבהם לחברה המשתנה יש תפקיד מגשר, בנוסף למענה על הצורך בהוספת שטחים פתוחים לתושבי העיר המצטופפת, ויצירת איזון בין הסביבה הפתוחה לסביבה המבונה.

תכנית כללית

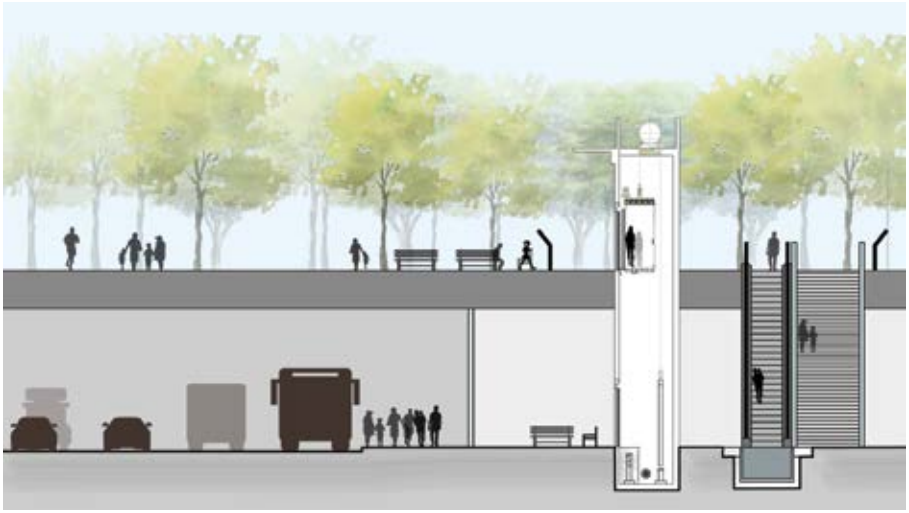

חתך הקירוי: ירידה מהפארק אל חדרי ההמתנה לתחב"צ בכביש 4

הגדלת מקטע מתוך הפארק המדגימה את לוגיקת השבילים

התכנון המוצע מורכב משלוש פעולות:

הפעולה הראשונה היא הורדת החסמים שבין בני ברק וגבעת שמואל **וקירוי כביש 4** ליצירת רצף מרחבי בין שתי הערים. תוואי הכביש כפי שהוא קיים כיום מאפשר מנהור של הכביש ללא חפירה, מאחר והוא נמוך מהערים שלצדו.

הפעולה השנייה היא יצירת **ציר** מסחרי חדש המקשר בין לבה של העיר בני ברק - רח' רבי עקיבא, למרכזים התעסוקתיים הקיימים של גבעת שמואל ופתח תקווה. בציר יהיה עירוב שימושים ומשתמשי התחבורה הציבורית והתחבורה הרכה יקבלו בו עדיפות עליונה.

הציר משנה את אופיו לפי העיר שבה הוא עובר ומתאים את עצמו לכללי המשחק בה.

בלב הציר, העובר בפארק המתוכנן שיוסבר בהמשך, הרחוב חף מבינוי והוא משמש כרחבה רב-תכליתית לכינוסים לצד מדשאה שיחד משמשות לפעילויות ומסחר ארעי ושומרות על הרצף שבין שתי הערים ומחברות את הציר ואת הערים לפארק.

מלבד יצירת קישוריות, לציר ישנן שתי מטרות: משיכת העירוניות והכלכלה של בני ברק לערים ואוכלוסיות אחרות, ואספקת מרכז עירוני שחסר בגבעת שמואל.

הפעולה השלישית היא תכנון **פארק** ציבורי על הקירוי והשטחים הסובבים אותו. מטרתו הינה ליצור מרחבי ביניים, חלל משותף שיאחד בין שתי הערים, מקום שיאפשר חיבור ומפגש ובד בבד ידע לכבד את האמונות והרצונות של כל אוכלוסייה מבלי לבוא אחת על חשבון השנייה. דבר זה בא לידי ביטוי במערכת שבילים מיוחדת המאפשרת דיפוזיה והפרדה משתנה לאורך הפארק, שבאמצעותה יכולים המשתמשים לבחור האם להיחשף לפעילויות מסוימות (כגון חילול שבת, ספורט בביגוד לא צנוע) מבלי לגרוע ולפגוע ברגשות שאר המשתמשים ובחופשת פעולתם. כמו כן, מתקני הספורט יוצבו בשולי הפארק בלבד, וכן לא יוצבו אלמנטי מים ופסלים, על מנת לכבד את כלל המשתמשים מבלי לגרוע מהאחרים. התכנים שיוכנסו לפארק מעודדים שיתופי פעולה, היכרות, משחק משותף וממשק, ויפוזרו לאורך השבילים לחלוקת העומס בחופשים וחגים. בפארק יהיו אזורים שמטרתם להנכיח את מעגל השנה היהודי ככלי חינוכי ותרבותי (אגם למצוות תשליך, גן משל יותם, עצי פרי פורחים לברכת האילנות וכד'), והצמחיה בו תדגיש את השתנות עונות השנה בפארק.

גריד הפארק משמש לאיחוי סטרוקטוראלי של הערים על ידי חיבור הרחובות הקיימים. הפארק מחבר בין מוקדים קיימים ומקושר לכביש 4 באמצעות תחנות אוטובוס תת-קרקעיות.

מסביב לפארק יתווספו מבני ציבור על מנת להנכיח את הפארק בחיי תושבי הערים, ובחלקו הדרומי מוצע פארק תעסוקה שישמש גם כמוקד בילוי חדש.

השפעת הפעולות התכנוניות בקנה מידה מטרופוליני:

הפרויקט משלים טבעת שטחים ירוקים שמחוברים בצירי אופניים, עוטפים את העיר והופכים את בני ברק לחלק אינטגרלי במטרופולין, ומחבר את שבילי האופניים בפרויקט לאלו הקיימים והמתוכננים בגבעת שמואל, והעתידיים בבני ברק ומשלים את החתיכה החסרה בתוכנית שבילי האופניים הארצית באזור.

פרויקט זה יוצר קו תפר חדש, שמבטל את הגבול המובהק בין החברה החרדית לאוכלוסייה הכללית על ידי יצירת מרחב ביניים המאפשר לאוכלוסייה החרדית המודרנית לחיות מחוץ (אך בצמידות) למובלעת החרדית השמרנית, ומצד שני ליהנות מהעולם המערבי-חילוני שמציעה גבעת שמואל. התכנון יגביר את הממשק בין האוכלוסיות השונות ברמה היומיומית ויתרום להכרת האחר ולחיזוק המרקם החברתי-תרבותי של מדינת ישראל.

פרוייקט גמר זה הוגש ע"י אוהד אבניאל בשיתוף עם הדר אבניאל ואיילת קנקה וזכה במקום השלישי בתחרות: ישראל 2048 אתגרי הסביבה הבנויה - תחרות למוסדות להשכלה גבוהה, מטעם המועצה הישראלית לבניה ירוקה.

בנוסף הפרוייקט זכה בפרסים הבאים: תחרות סטודנטים מטעם קרן מרים ומשה ארמון ז"ל לטיפוח אדריכלים צעירים המתגוררים בפריפריה או מתכננים אותה, מקום ראשון. תחרות "הנבחרים", פרויקטי הגמר המצטיינים בטכניון. פרס ע"ש אילנה ליבמן ז"ל, מקום שני. תחרות "פרויקט השנה 2018-19" של כתב העת אדריכלות ישראלית בשיתוף עם האיחוד האירופי, מקום שלישי.

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע
אגף פרחים והנדסת הצומח
תחום הנדסת הצומח

תחום הנדסת הצומח - גינון ונוף

תחום הנדסת הצומח שייך לאגף הפרחים והנדסת הצומח בשירות ההדרכה והמקצוע - משרד החקלאות ופיתוח הכפר. כלל הציבור בישראל, המגזר העירוני והכפרי ואנשי מקצוע מסתייעים ונעזרים בשירותים שמעניק התחום, כמו למשל השתלמויות והדרכה לפיתוח מקצועי, המיועדים למגוון בעלי מקצוע כדוגמת אדריכלי נוף, הנדסאי נוף, יועצי גינון, גננים במגזר הכפרי והעירוני, מנהלי מחלקות גנים, מפקחי גינון, מתכנני השקיה, גוזמי עצים, שתלני נוי, רכזי גינות קהילתיות ועוד.
הנושאים שבהם עוסקת ההדרכה כוללים: נוף גבוה, גיזום, תקני שתילים, גינון מקיים, תחשיבים, גינות קהילתיות, יער עירוני ועוד.

להלן טבלה הכוללת את הפרטים של המדריכים בתחום הנדסת הצומח ואת נושאי עיסוקם העיקרי.

שם המדריך	תפקיד	טלפון נייד	דואר אלקטרוני
ישראל גלון	מנהל האגף	050-6241556	isgalon@shaham.moag.gov.il
יוסי בן-שחר	ראש תחום	050-6241607	yosyb@shaham.moag.gov.il
רונזה אמארה	מדריכה באזור הצפון	050-6241102	ronza.amara@gmail.com
לילך רובין	מדריכה באזור המרכז	054-4422649	lilac.deutsch@gmail.com

להרשמה לרשימת התפוצה של התחום, לקבלת מידע והזמנות לכנסים וקורסים של התחום נא לסרוק את הברקוד

סיור בגן הבוטני בירושלים, שהתקיים בספטמבר 2018, במסגרת סדרת הסיורים 'אדריכלות נוף בת קיימא בישראל' בשיתוף עם המועצה הישראלית לבניה ירוקה. צילום: ליטל פרידלר

סיכום פעילות האיגוד לשנת 2018

חברי הנהלת האיגוד:
דפנה גרינשטיין, טלי מרק, נועה ברוט, קרני גרשטיין, רן מרון, מיכאל דואני (גזבר), איז'י בלנק (יו"ר)

פעולות האיגוד בשנה החולפת התבטאו במישורים רבים. הנהלת האיגוד פעלה לקדם את הנושאים הרלוונטיים לענף שלנו, יחד עם חברים נוספים שהתנדבו לפעילות, לטובת חברינו ולטובת כלל הציבור. להלן תמצית הפעולות שהתקיימו בשנת 2018.

שיתופי פעולה עם ארגונים עמיתים

האיגוד מקיים שיתופי פעולה שוטפים עם ארגונים עמיתים כגון ארגון המהנדסים והאדריכלים העצמאיים, עמותת האדריכלים, פורום ה-15, המועצה הישראלית לבנייה ירוקה, משרד החקלאות, ארגון חיים וסביבה, פורום אדריכלות נוף בחיפה. יחד עם ארגונים אלה מתבצעת פעילות משותפת לטובת חברי האיגוד.

שיתופי פעולה אקדמיים

הנהלת האיגוד וצוות המסלול לאדריכלות נוף בטכניון יישמו מערך שיתוף פעולה לעידוד המודעות למקצוע והרחבת ההרשמה למסלול לאדריכלות הנוף בטכניון, יחד עם תמיכה ופעילות משותפת בין המסלול לאיגוד.

פיתוח כלים מקצועיים

הארגון יזם, תמך וסייע במהלך ראשון של פיתוח כלי מדידה לבנייה ירוקה לאדריכלות נוף בניצוחם של תמר דראל פוספלד, לוטם סגל וחצב יפה.

הכנס השנתי אוקטובר 2018. צילום: אלעד מלכה

הכנס השנתי אוקטובר 2018. צילום: אלעד מלכה

ביקור בגינה הקהילתית, מרכז קהילתי שפירא, תל אביב. במסגרת קורס ממשקי קיימות - קידום תכנון לקיימות הלכה למעשה אותו ריכזה והנחתה אדר' נוף רויטל שושני. הקורס נערך בשיתוף המועצה לבנייה ירוקה ואיגוד אדריכלי הנוף. צילום: מיכל ביטון

ימי עיון, כנסים וקורסי העשרה

הכנס השנתי של איגוד אדריכלי הנוף - בנושא "70 פלוס", כמניין שנות המדינה, התקיים במרכז הירידים בתל אביב והיה הצלחה גדולה: השתתפו בו כ-700 איש ונדונו בו הנושאים העומדים על סדר יומם של אדריכלי הנוף, בשילוב סיורי ערב וסיורי העשרה ביום שלמחרת.

אות אדריכלות הנוף - הטקס המתקיים אחת לשנתיים, הינו הזדמנות להוקיר את פועלם של אדריכלי הנוף בתחום המקצוע בארץ. במסגרת האירוע, הוענק אות הוקרה מיוחד לאדריכל הנוף **גדעון שריג** ואות מפעל חיים לתעשיין **גיורא אקרשטיין** על תרומתם רבת השנים למקצוע אדריכלות הנוף.

שיתוף פעולה עם רמת הנדיב - בקורסי העשרה בנושאי עצים וצמחיה וניהול בר-קיימא של נגר עילי.

אירוע סופ"ש בצפון הארץ - ביוזמת האיגוד בשילוב סיורים מרתקים בפרויקטים שונים של חברי האיגוד בהובלת חברת ההנהלה קרני גירשטיין.

קשרי חוץ

האיגוד מחזק את קשריו הבינלאומיים עם IFLA אירופה ו-IFLA העולמית ויוצג השנה בכנס העולמי בסינגפור ע"י איז'י בלנק ובכנס האירופאי בלונדון ע"י איז'י בלנק וליאור לוינגר.
האיגוד חבר בפורום חדש הנקרא "פורום מדינות הים התיכון" ומתעתד לארגן את הכנס / הסמינר והמפגש השנתי השני של הפורום בתל אביב במרץ 2019.

תחרויות, מכרזים ומאגרים

האיגוד משתתף דרך קבע בתחרויות, משתף נציגים בחבר השופטים ומעודד את חבריו להשתתף באופן ישיר בתחרויות הנוגעות למרחב הציבורי הפתוח.
פרס קראוון - הוענק השנה לאדריכל הנוף **רם אייזנברג**.

תחרות בנושא "עתיד חתך הרחוב" - עבור אדריכלי נוף צעירים המתנהלת בשיתוף האיגוד וחברת **אקרשטיין**.

חשיפת המקצוע וייחוד פעולות

רשם המהנדסים והאדריכלים - לאחר פעילות ומאבק ממושכים להשגת רישום שמי של אדריכלי הנוף הרשומים, החליט בית המשפט לחייב את הרשם להעביר את הרשימות לרשותנו וזאת על מנת שנוכל לגייס ולהרחיב את שורות חברי האיגוד.

חשיפת המקצוע - הגברת המודעות לחשיבות המקצוע וחשיפתו לציבור הרחב בסיוע משרד יחסי ציבור וחברי האיגוד אשר הופיעו באין ספור תוכניות טלוויזיה ורדיו והגיבו באופן שוטף בעניינים רבי חשיבות הנוגעים למקצוע ונושאים הקשורים למרחב הציבורי הפתוח.

תקשורת

אתר אינטרנט - בו מתעדכנת פעילות האיגוד ועולים תכנים מקצועיים. האתר עתיד להתחדש ולהתעדכן שוב בשנה הקרובה.

דף פייסבוק - הפועל ומתעדכן "און ליין" ומנוהל ע"י צוות חברות האיגוד. לדף יש 2,000 "חברים". דף הפייסבוק והקשר עם חברי האיגוד ואחרים יפותחו ויקודמו בצעדים נוספים.

ידיעון אינטרנטי - בהפצה דו-חודשית בדיוור ישיר אל חברי האיגוד, בו חשיפה לאינפורמציה שוטפת, מכרזים ופניות בנושא אדריכלות הנוף בארץ ובעולם ו"לוח דרושים".

בטאון - האיגוד ממשיך בהפקת, עריכת ופרסום הביטאון המקצועי אחת לרבעון. הביטאון מופץ לחברי האיגוד ומופיע גם באתר האיגוד וכולל ארכיב ביטאונים קודמים לאורך השנים.

כל זה ועוד נעשה על ידנו ועבורנו חברי האיגוד.

בהזדמנות זו, הרשו לי להיפרד בנימה אישית של צער מאחד מאדריכלי הנוף המשפיעים והמובילים בארצנו לאורך שנים רבות, אדריכל נוף **שלמה אהרונסון**, שהלך לעולמו.
יהי זכרו ברוך.

מילות פרידה מטלי וקסלר

שלא תבינו אותי לא נכון, אין מדובר בפרידה מהסוג שאומרים על סיפו של הבור, אלא פרידה מסוג אחר.

ונכון שלא נהוג לומר שבחו של אדם בפניו, אבל היתה לי הזכות להיות במחיצתה של טלי וקסלר לאורך עשור ויותר במהלך שנות חברותה בהנהלת איגוד אדריכלי הנוף, עד שהודיעה לאחרונה בהפתעה על פרישה (זמנית אני מקווה).

היה לי העונג לחלוק את זמני עם "בולדוזר" אמיתי במובן החיובי של המילה. שתמיד היתה הראשונה לקחת על עצמה משימות ולעשות ללא לאות ומתוך כוונה עמוקה לטובת האיגוד, לטובת המקצוע ולטובת הכלל - והכל על חשבון הזמן המועט שיש לכולנו לצורך פעילות ציבורית, ותמיד במלוא הרצינות ועם כל הלב והכוונה שמאחורי העשייה.

למרות לא מעט חילוקי דעות, תמיד גם נעשו הדברים תוך דיון ענייני וממצה.

מאז מינויי ליו"ר האיגוד, טלי היתה לי ממש כיד ימיני לקידום הנושאים והמשימות שהצבנו לפנינו כמטרה.

צר לי מאוד על פרישתה, אין ספק שהיא תחסר לי מאוד בעשייה השוטפת.

אני כמובן מאחל לה הצלחה בגיבוש וקידום עשייתה הפרטית ומייחל לשובה להנהלת האיגוד במהרה בימינו.

בברכה,
איז'י בלנק

המנוי המשולב
לעוסקים בתחום הגינון והנוף ולחובבים

אדריכלות נוף
ביטאון האיגוד הישראלי של אדריכלי נוף

הביטאון המיקצועי של איגוד אדריכלי נוף בישראל

יוצא לאור 4 פעמים בשנה

מכיל כתבות על פרויקטים, מדורי אקטואליה ומידע חדשני מהתחום בארץ ובעולם

פפיריוס
המגזין הישראלי לגינון ועיצוב

המגזין שמוביל את ענף הגינון בישראל

יוצא לאור 6 פעמים בשנה

מכיל כתבות צבע על צמחים, גינות ונוף, מדריך עונתי לטיפול בגן ומידע על צמחים חדשים ואירועים בענף!

רק 360 ₪

וקבלו לביתכם 10 גיליונות מרתקים בשנה!
ניתן להצטרף כמנויים באתר הישראלי לגינון www.papirusgan.co.il

למידע נוסף ולהצטרפות: נובל גרין בע"מ טל: 03-5467485, papirusgan@gmail.com

צורנמל טורנר אדריכלות נוף

המשרד
צורנמל טורנר אדריכלות נוף, שוכן בקומה העליונה של בית הדר - מבנה משרדים מ-1935, עם ייחוס, מורשת אדריכלית ושלד הפלדה הראשון בתל אביב. הלוקיישן נבחר בזכות הגישה הנוחה מאיילון ומרחק ההליכה הקצר מהרכבת אבל לא פחות בגלל הווייב האורבני, הגג שרואים ממנו את הים, אם מתאמצים, והשקיעות הכי יפות.

היסטוריה
מיכל וורדית, שמכירות מפעם, כמדריכות בבית ספר שדה ואחר כך כסטודנטיות בטכניון, נפגשו מחדש אחרי לימודים לתואר שני, במונטריאול ובהרווארד (בהתאמה). ולימדו יחד סטודיו בטכניון. בנסיעות הארוכות לחיפה התהוותה השותפות שלנו ומאז אנחנו 'צורנמל טורנר'.

צוות
אדריכלי נוף ואדריכלים, כולם מדברים אדריכלות נוף ועוד שפות - גרמנית, צרפתית, ספרדית, הולנדית, פורטוגזית. ורדית צורנמל, מיכל טורנר, ארז ויניק, איילת בר אילן, נתנאל לאלום, לי קמחי, שירי ירקוני אסא, אנה-לנה היימן, שקד גיל, דניאל גרשוני, עדי תורן, בני ברזילאי, טלי גואניש ובימים טובים גם סקיפר.

על שולחן העבודה
יושבים לפחות שלושה אנשים... ערימות של סקיצות בכל מיני גדלים, עפרונות לא מחודדים (ושוב נגמר הירוק!), חלופות ולבטים. בין עשרות הפרויקטים הפעילים, הפרושים על מגוון מרחבים נופים והקשרים, ניתן למצוא על שולחננו את קירוי כביש בגין בירושלים, השואף לאחות בין מרחבים; מתחם 'האלף' - רובע חדשני בראשון לציון; התחדשות המרחב הציבורי של אזור התעסוקה הר חוצבים בירושלים; כפר נופש ומרכז קונגרסים על שפת הכנרת וחניון לילה למטיילים על חורבות בסיס צבאי נטוש בהר הנגב.

פילוסופיה
שום דבר לא מובן מאליו, גם לא הנתונים הלכאורה יבשים של הפרויקט. אנחנו מטילים ספק בכל, מחפשים לראות את הפרויקט מחוץ לגבולות התוחמים אותו. מתוך ההסתכלות הרחבה, הלא שגרתית, מגיעים פעמים רבות הרעיונות הכי טובים, אלה שמביאים ל"פיצוח" הפרויקט. ההתערבות שלנו חייבת להיות פשוטה. היא נשענת על מורכבות אבל שואפת לדיוק וצמצום. העשייה העיקרית לא תמיד נראית לעין אבל היא מחוללת שינוי משמעותי. שינוי מערך התנועה, הפנייה של המבט, חיבור בין מרחבים או שיקום של מרחב פגוע. הביטוי הצורני נותן כבוד לקיים אבל מציע פרשנות חדשה, רעננה, אשר מבטאת את רוח הזמן.

לקוחות
חלק מהאחריות שלנו היא להבין עבור מי אנחנו מתכננים, מי ישתמש ומי לא נלקח בחשבון. בתוך סבך הכוחות המעצבים את המרחב אנחנו מנסים לזכור שה'לקוחות' שלנו הם לא רק מזמיני העבודה.

תסכול
פרויקטים שלא מצליחים לייצר דיאלוג אמיתי ופורה בין הגורמים השותפים. אמון הדדי וחופש מחשבה הם הבסיס ממנו צומחים רעיונות ומתגבשים לעשייה משמעותית.

חלום
להשלים את הגינה שלנו על הגג... להוסיף ל'דשא' שפרשנו בצהוב-עז ולשולחנות שבנינו מעץ גם את גינת צמחי התבלין המיוחלת. אה, וקצת פחות לחץ.

צילום: רוני כנעני

Felder**nof**

הקמה וטיפוח מדשאות ספורט

תכנון הקמה וביצוע של מדשאות מיקצועיות לספורט

- תכנון - הבנת דרישות הלקוח, הכנת מפרטים טכניים, אומדני עלויות ועמידה בתקני פיפא
- הקמה - דשא טבעי ודשא סינטטי
- תחזוקה - כיסוח, טיפול במחלות ומזיקים, דישון, איוורור, שיזרוע. טיפול במתקני ספורט מדשא סינטטי
- שידרוג והחלפת מערכות השקיה
- מתקני ספורט (שערים קבועים וניידים, סככות שחקנים וכדומה) למגרשים.

פלדר נוף מייבאת, משווקת ומתקינה

MULTI-FLOW

מערכת ניקוז מתקדמת בעלת חתך מיוחד העטופה בבד גיאו טכני ייחודי
את המערכת מיישמים בהתקנות של מגרשי ספורט, מאגרי מים, שטחים ציבוריים, משטחי אספלט, מדרכות, גגות ועוד..

יתרונות השימוש במערכת:

- ניתן להתקינה באופן אופקי ואנכי
- הקטנת חתך מנקז בהתקנת מגרשי ספורט
- חיסכון של עד 25% בכמות החצץ הדרושה
- נוח לניוד ולאיחסון (גלילים של עד 45 מטר)
- ניתן להשיג במגוון קטרים - 6", 12", 18"
- המערכת מגיעה עם מגוון מחברים יעודיים לחיבור קל ונוח לצינורות סטנדרטיים תוך הבטחת ניקוז מיטבי

בהתקנה אופקית

- חתך ניקוז נמוך בעל אפקטיביות ניקוז גבוהה ועמידה בעומסים
- אין פגיעה בתשתית בהתקנת המערכת (לא דורש חפירת תעלות בתשתית המהודקת)
- מתאים במיוחד לניקוז גגות

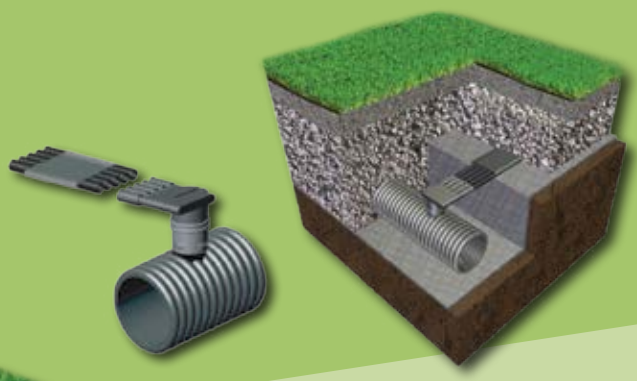

בהתקנה אנכית

- התקנה במינימום פגיעה בסביבה
- חיסכון בחומרי מילוי
- קיצור זמני התקנה

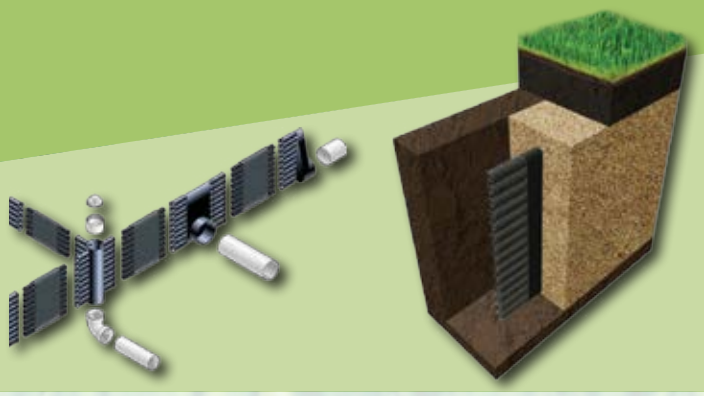

פלדר נוף בע"מ, קיבוץ גבעת חיים איחוד, ת.ד. 723
טל: 04-6251999, felder@felder-nof.com, www.felder-nof.com

יפה תמיר דיגיטל: 054-4444 :טלפון

רדימיקס

ציפוי כורכרי

כשטכנולוגיה וטבע נפגשים

פיתוח שטח, נהלל

חוף אכדיה, הרצליה. תכנון: בן יצחק אדריכלים

קיבוץ גבולות

נתניה

ארסוף

חסכון ניכר בעלויות בהשוואה לחיפויים קשיחים אחרים

מחליף את מערכת הטיח והגמר באלמנט

קל ונוח ליישום בשיטות המקובלות בטיח

החומר מסופק מוכן לשימוש

לפרטים נוספים:

אמיר בן שטרית, מנהל מוצרי גמר, תעשיות רדימיקס (ישראל) בע"מ

טל. 058-4455990 amir.benshitrit@cemex.com

לצפייה ולהורדת קטלוג ממוחשב: **www.readymix.co.il**

המוצר בעל תו תקן ישראלי (ת"י) 1920, חלק 1